

Alex Ştefănescu şi Aura Christi la Piteşti

După prima invitaţie, de acum treisprezece ani la Piteşti, făcută de Centrul Cultural cu ocazia editării celor şapte plachete de poezie finanţate de Centru, criticul **Alex Ştefănescu** se întoarce şi lansează la Biblioteca Judeţeană Argeş, marţi, 15 aprilie, a.c., volumul *Cum se fabrică o emoţie* (Editura Ideea Europeană 2010). Este însoţit de **Aura Christi**, redactor-şef la *Contemporanul*, care a prezentat câteva volume ale Editurii Ideea Europeană, între care două de poezie – *Tragicul visător* şi *Grădini austere* – şi unul de eseuri *Dostoievski şi Nietzsche – elogiul suferinţei*, pe care le semnează.

„Aura Christi este un exemplu de intelectual care reacţionează. Cu o mare capacitate de a argumenta, ea apără cauzele nobile ale literaturii. *Contemporanul*, unde lucrează, este o revistă care reacţionează, care apără interesele culturii. Pe de altă parte, poezia Aurei are forţa calmă a unui fluviu ce duce vapoare", spune Alex Ştefănescu. În ceea ce îl priveşte pe directorul Bibliotecii, Octavian Sachelarie, acesta „este un personaj luminos, firesc în manifestări şi are umor", a adăugat criticul.

„Alex Ştefănescu a ţinut cronica vie a literaturii. El are mai mulţi cititori decât au criticii universitari. *Istoria*... sa este o istorie de prim nivel, pe care o va continua cu autorii de după Revoluţie. În mod sigur va fi un boom", spune Aura Christi.

„98% din presa literară este înregimentată, adaugă poeta cu privire la viaţa literară de astăzi. Mai sunt totuşi insule independente, câteva reviste literare. Una dintre ele, *Cafeneaua literară*, este chiar aici, făcută de Virgil Diaconu. Politic, trăim într-un haos dirijat. De aceea întoarcerea la valorile fundamentale este necesară. Între aceste valori amintesc familia, neamul, tradiţiile, patria, iubirea, părinţii, cultura."

Spre final, Aura încearcă să prindă fluturele, mereu în zbor, al poeziei: „poezia poate să te încălzească, poate să te lovească, dar nu trece pe lângă tine; poezia este un fulger, un frig care te cuprinde... Poezia este atemporală, e dincolo de curente şi avangarde. Poezia este un foc în ceaţă, un rug în noapte. Dacă e adevărată, ea este un destin, o rugăciune." (**C.L.**)

Aforisme

Plăcuţi lui Dumnezeu

■ Ideea e staţionară, cere fidelitate, pe cînd inteligenţa e mobilă, disponibilă. Voind a seduce, are o comportare donjuanescă.

■ Dorinţa de creaţie e deja un stadiu al creaţiei, cel mai ingenuu, fiind ombilical legat de inexistenţă.

■ Pudoarea: „O provocare senzuală; adevărata nevinovăţie este impudică” (Fr. Orestano).

■ Fiecare limită pe care ţi-o impui e un act de violenţă.

■ Literatura e o sensibilitate transferată limbajului. O sensibilitate prin delegaţie. Din care pricină ajungem a pune sub semnul întrebării calificarea sa umană.

■ Înţeleptul „se distinge de ceilalţi oameni nu prin mai puţină nebunie, ci şi prin mai multă raţiune” (Alain). Să fie atît de neputincioasă raţiunea singură?

■ Punctualitatea: „hoţul timpului” (Oscare Wilde). Deşi simţul comun crede că un asemenea rol îl joacă nepunctualitatea. Chestiune de gust…

■ Plăcuţi lui Dumnezeu trebuie să-I fie oamenii care-şi vădesc generozitatea proiectînd asupra aproapelui propriile lor calităţi, care astfel îi idealizează cu candoare. Din păcate, majoritatea dintre noi vede în aproapele propriile sale defecte amplificate.

■ Reveria, spunea Renard, ar fi „duminica gîndirii”. Aşadar un lux, căci duminica există doar pentru ca restul zilelor săptămînii să robotească pentru ea. Pînă şi atît de aparent nevinovata reverie costă…

■ Cel mai mic cîştig posibil al experienţei: combaterea stării de indiferenţă. În caracterul său ingenuu şi totodată cinic precum orice aleatoriu, experienţa te obligă să iei o poziţie faţă de tine însuţi.

■ Viaţa se răzbună pe inexistenţă, fiind departe de perfecţiunea acesteia. E geloasă.

■ „Adevărul nu e totdeauna pe fundul unui puţ. De fapt, în ceea ce priveşte lucrurile cu adevărat importante, cred că e invariabil superficial. Adîncimea e ca în văile unde o căutăm, nu pe piscurile unde o găsim” (Poe).

■ În definitiv repeţi ceea ce nu poţi învinge. Repetiţia e o înfrîngere, fie şi ornată cu laurii succesului.

■ Egoismul enorm al suferinţei, care doar rareori este egalat de cel al satisfacţiei. Dar despre aceasta se vorbeşte puţin…

■ Pentru unii exerciţiul inteligenţei acoperă un gol. Aşa cum conversaţia cu o cunoştinţă acoperă singurătatea.

■ „Din unghiul de vedere al virtuozului, geniul are întotdeauna scăderi incalificabile” (Blaga).

■ *Homo lingvisticus.* Limbajul ca un cărucior în care îşi încarcă existenţa spre a o putea împinge mai departe, tot mai departe, spre nesfîrşit.

■ Să recunoaştem: imperfecţiunii cinismului îi datorăm multe din lucrurile bune ale acestei lumi.

■ O relaţie *ne varietur*: a vorbi înseamnă a stăpîni, a asculta înseamnă a te supune.

■ Verbul şi tăcerea luptîndu-se precum Iacob cu Îngerul.

■ Chiar şi epigonul poate eşua, ratat al unei ratări.

■ Patosul: o obezitate a textului.

■ Atitudinile grave conţin un germene de naivitate, din care pricină pot fi lesne luate peste picior.

■ Imaginarul slujeşte poetului pentru a se odihni de sine. Excesul imaginarului e deja o lene.

Gheorghe GRIGURCU

Gustul criticii – gustul publicului
Comunicat

Filiala București – Critică, Eseistică și Istorie Literară a Uniunii Scriitorilor din România a desfășurat colocviul său anual în ziua de 26 aprilie 2014.

Tema pentru această ediție (a IV-a) a fost **„Gustul criticii – gustul publicului"**. Au luat parte membri ai Filialei de Critică din București, precum și invitați din partea altor filiale ale Uniunii Scriitorilor din România, universitari, cercetători în domeniul istoriei și teoriei literare, critici literari de la importante reviste de cultură, recunoscuți pentru activitatea lor în ceea ce privește lucrările lor și pentru comentariul și analiza volumelor noi de literatură română contemporană, alte personalități ale vieții noastre literare.

Manifestarea a fost deschisă de **Nicolae Manolescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din România, care a rostit un cuvânt de introducere în complexitatea și actualitatea temei.

Au prezentat comunicări: **Radu Voinescu** („Critica științifică și lectura hedonistă"); **Ion Simuț** („Piața ca dictatură. Reacțiile literaturii"); **Horia Gârbea** („A mînca pentru a trăi. Gustul și aroma imanenței"); **Florin Mihăilescu** („Estetica, dincoace și dincolo de gust"); **Vasile Spiridon** („Critica prostului gust"); **Viorica Răduță** („Înstrăinarea gustului în critica actuală"); **Adrian G. Romila** („Între două gusturi sau câteva chestiuni privind canonul literaturii în școală"); **Adrian Lesenciuc** („Poezia lui Ion Barbu și gustul criticii. Interpretări moderne, postmoderne, transmoderne"); **Florin Dochia** („Criticul și publicul său: divergențe, convergențe, compromisuri"); **Ana Dobre** („Gustul critic, gustul public – neconcordanțe și echivalențe"); **Dan Cristea** („Cititorul obișnuit și criticul"); **Gelu Negrea** („*De gustibus disputandum*"); **Felix Nicolau (**„Dacă Napoleon ar fi fost cronicar literar?"); **Răzvan Voncu** („Gustul public în căutarea gustului"); **Lucian Chișu** („*De gustibus*"); **Adriana Iliescu (**„Suferințele scriitorului, între Scylla criticilor și Charybda cititorilor"); **Virgil Diaconu** („Cel mai mare poet în viață"); **Angelo Mitchievici** („Critica gurmandă sau cu critica la masă"); **Ion Bogdan Lefter** („*De gustibus*: coincidențe, complementarități, contraste").

Organizarea colocviului a fost coordonată de **Radu Voinescu**, președintele Filialei București – Critică, Eseistică și Istorie Literară a USR, și de **Horia Gârbea**, Președintele Filialei București – Dramaturgie a USR, sub patronajul Uniunii Scriitorilor din România, cu sprijinul Primăriei Sectorului 2 București (primar – **Neculai Onțanu**) și a fost găzduită de Centrul Cultural Calderon (director – **Elena Scurtu**).

Dezbaterile au fost conduse de **Dan Cristea**, redactorul-șef al revistei „Luceafărul de dimineață".

Filiala București – Critică, Eseistică și Istorie Literară A Uniunii Scriitorilor din România

26 aprilie 2014

Doi critici: Ion Bogdan LEFTER și Dan CRISTEA

Gustul criticii. Idei pe sărite...

Înainte de toate ar fi de punctat calitatea eseurilor prezentate – aproape toate au fost „la înălţime”, ca dovadă că tema **Gustul criticii, gustul publicului** a trezit interes şi că participanţii la colocviul de critică literară organizat de USR au fost aleşi pe sprânceană. Voi reda, mai jos, câteva idei pe sărite; idei pe care am reuşit să le consemnez pe spatele foilor propriului text prezentat la întâlnire.

Dan CRISTEA: De mult nu s-a mai discutat o asemenea temă. Bibliografia acestei idei este foarte subţire. *Gustul criticii, gustul publicului!* Dar care critică? Şi care public? Pentru că statisticile spun că la noi fiecare om citeşte o carte pe an...

Nicolae MANOLESCU: În alte părţi nu se citeşte nici atât. Dacă fiecare citeşte o carte pe an tot e bine. Înseamnă că se citesc 20 de milioane de cărţi pe an... Nu putem obliga pe nimeni să citească. Unii nu s-au maturizat. Altfel, văd că secţia de critică îşi face treaba. Dar celelalte? Totuşi, proză nu se poate citi. Vă daţi seama ce ar fi să citească Nicolae Breban, doar un fragment dintr-un roman de 600 de pagini? Ar fi groaznic! Înainte, Crohmălniceanu le citea, la cursuri, proză studenţilor. Azi nu se mai poate.

Ion SIMUŢ: Nu există un gust al publicului, ci fiecare are gustul său. Şi tot aşa, există tot atâtea gusturi câţi critici sunt. Să acceptăm democraţia gustului.

Vasile SPIRIDON: Clasicismul impunea un anumit gust. Dar gustul se manifestă şi în legătură cu femeile. Alegerea unei femei sau alteia este o problemă de gust. De *fustibus* non est disputandum! Gustul duce şi la aprobarea şi impunerea kitsch-ului – iată *prostul gust*.

Nicolae MANOLESCU: Gustul estetic nu este natural, ci cultural. Nu te naşti cu gust estetic. Gustul se cultivă. Toată media încurajează prostul gust. Nu putem să răspundem la cerinţele de lectură ale elevilor. Trebuie să-i corectăm. Nu putem să schimbăm canonul. De la Călinescu încoace, el a rămas acelaşi. El nu l-a ratat decât pe Blecher, care azi e considerat un mare prozator.

Viorica RĂDUŢĂ: Există şi un gust generaţionist. Suntem martorii manipulărilor critice.

Angelo MITCHIEVICI: Critica gurmandă poate da valoare unor opere indigeste. Indigeste sunt însă şi marile opere literare: vezi Joyce. Criticii rafinaţi nu digeră aceste opere.

Ion Bogdan LEFTER, care şi-a spus în glumă (Hanibal) LECTER: În cadrul publicului există mai multe gusturi. Dar nu există, nici printre critici, un singur gust. Fiecare critic are gustul său.

Vorbind ultimul, I.B. Lefter a panoramat ideile colocviului şi, spre sfârşitul celor 35 de minute, cât a durat discursul său, programat la 10 minute, ne-a reamintit locul important pe care îl are în cultura română postmodernismul, adică generaţia ‘80 din care face parte, generaţie care a tradus în limba română postmodernismul nord-american începând cu

Ion SIMUŢ şi Nicolae MANOLESCU

anul 1985, după cum declară în *Postmodernismul românesc* (1999) marele poet Mircea Cărtărescu. O direcţie care reprezintă literatura oficială (oficializată) a acestor ani.

Notele mele sunt desigur sumare, pentru că ele nu şi-au propus nicidecum să surprindă complexitatea discursurilor şi a eseurilor citite, ci doar să aprindă o scânteie. Aş puncta totuşi aici calitatea unor discursuri, dintre care le reamintesc pe cele semnate de Florin MIHĂILESCU, Viorica RĂDUŢĂ, Angelo MITCHIEVICI, Felix NICOLAU, Răzvan VONCU, Lucian CHIŞU, Dan CRISTEA, Horia GÂRBEA, Radu VOINESCU, între alţii.

Comunicatul lui **Radu VOINESCU**, intitulat „Critica ştiinţifică şi lectura hedonistă", s-a referit de pildă la întemeierile kantiene ale filosofiei judecăţii de valoare, postulând gustul ca bază a acestei judecăţi, ca şi la antinomia legată de gust, atât ca expresie spontană şi dezinteresată a subiectivităţii, cât şi în calitate de judecată cu tendinţă spre universalitate, izvorâtă din substratul suprasensibil al fenomenelor, împărtăşit de un număr mare de oameni. Concluzia finală a fost aceea că nu poate fi contestat argumentul predispoziţiei pentru gustul estetic, dar nu este mai puţin adevărat că acesta are o componentă culturală, formată prin educaţie, care numai ea poate fi socotită ca temei real al unei judecăţi estetice care să revendice obiectivitatea.

Cei care vor să citească lucrările prezentate la colocviu o vor putea face vizitând/citind *Luceafărul de dimineaţă*, după cum a promis organizatorul.

Gustul literar migrator...

Cu privire la *gustul literar* (*estetic* sau *literar-estetic*) ar fi de observat că acesta nu este, în istorie, aşadar de la clasicul Homer până la postmodernismul - sau neopostomodernismul - de azi, acelaşi, deci fix. Un gust literar au clasicii, un altul au modernii şi un altul postmodernii, dacă facem din aceştia din urmă o „epocă" literară.

Dar au modernii (1800/1850-azi) un singur gust literar? Curentul *dada* dezavuează orice alt curent - *cubismul*, *expresionismul*, *suprarealismul*, *futurismul* - al vremii sale şi orice poezie modernă anterioară sieşi. Vedeţi un *suprarealist* care să aprecieze *realismul*? Vreun poet *realist* care să dea notă de trecere poeziei *suprarealiste*? Toate curentele literare se neagă/lichidează simbolic unele pe altele, iar asta ne arată că gustul literar al unui curent neagă toate celelalte gusturi şi nu se evaluează pozitiv decât pe sine! Gustul curentelor sau al generaţiilor literare este veşnic schimbător, mobil; la fiecare zece ani când apare o nouă generaţie literară noi deja vorbim despre un alt gust literar şi, fireşte, despre o altă literatură. Mutaţia valorilor teoretizată de Lovinescu este o mutaţie de gust literar, deci de gust critic evaluator, iar această mutaţie nu legitimează literar decât *ultima* literatură, decât *ultima* generaţie.

Spiritul literar este democrat... El face dreptate, legitimează toate gusturile generaţioniste, închipuindu-şi că toate sunt, vai, *estetice*. Dar fărâmiţat astfel, ce mai este gustul estetic modern sau gustul modern? Ce mai poate fi? Iată de ce ar fi să spunem că gustul estetic modern înseamnă, de fapt, simţul (conştiinţa?) câtorva *principii*, care pentru poezie pot fi lirismul, imaginarul poetic, expresia poetică, forţa vizionară, desăvârşirea formală, autenticitatea, originalitatea, şi că tocmai de acestea ar fi să ţinem cont atunci când evaluăm o operă literară, oricărei genereţii ar aparţine ea. Gustul estetic modern se împotriveşte şi neagă aşadar mulţimea pseudoestetică de gusturi generaţioniste.

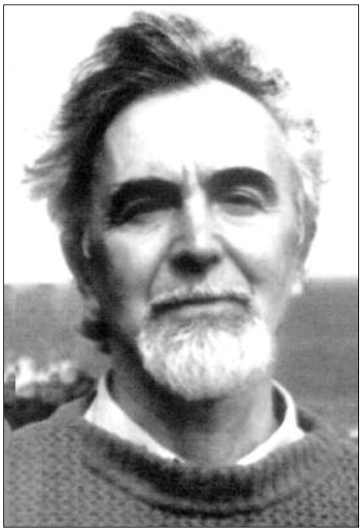
Dacă vrem o literatură cât de cât durabilă, noi nu o putem legitima în temeiul unor principii migratoare, ci a unora cât de cât stabile. O operă poetică, o poezie care îşi pierde valoarea peste o sută de ani nu este nici astăzi poezie, ci doar un text care răspunde unei convenţii (comenzi) generaţioniste, valabilă doar pe termen scurt.

V. DIACONU,
27 aprilie 2014

Radu VOINESCU şi Vasile SPIRIDON

Colocviu

Consemnări la un colocviu despre gustul literar…

(…) Şi s-a adunat în sala de Dans de la mansardă lumea luminată a criticilor din Bucureşti, ba şi din provincie: Ana Dobre, Viorica Răduţă, Florin Dochia, Ion Simuţ, Virgil Diaconu şi alţii.

Încep ostilităţile: Radu Voinescu, Preşedintele filialei, organizatorul şi iniţiatorul acţiunii, se declară bucuros că am venit în număr mare, este onorat de prezenţa preşedintelui USR, dl. Nicolae Manolescu; mulţumeşte d-nei Elena Scurtu pentru amabila găzduire, speră că vor fi discuţii aprinse. Dna directoare E.S., cuvânt de întâmpinare, aici veţi fi totdeauna bine-veniţi etc. Dan Cristea, desemnat moderator al colocviului, caută să tempereze entuziasmele, literatura nu mai e piua-ntâi a culturii acestei ţări, au ieşit la rampă televiziunile, show-urile etc. Şi până la urmă, sondajele arată că românul neaoş citeşte o singură carte pe an. Asta însemnând de fapt că unii dintre noi continuă să citească intens, în vreme ce foarte-foarte mulţi concetăţeni de-ai noştri nu citesc nimic, de ani de zile.

Nicolae MANOLESCU, dând să se înţeleagă că nu va putea să stea până la sfârşit, spune că literatura a devenit o activitate de nişă, nu numai la noi, musai să acceptăm situaţia! I se pare că un cititor – o carte pe an este încă foarte bine, se ajunge la cifra de 20 milioane cărţi per ţară, asta e ceva! Iar în fond, opinează criticul, cine nu citeşte e treaba lui. Privind sala, constată că actanţii s-au maturizat, nu mai au aparenţa tinerească de mai an.

Radu VOINESCU anunţă că toate comunicările vor apărea în revista *Luceafărul*. În această idee, nu mai apelează la textul său „Critica ştiinţifică şi lectura hedonistă" rezumându-se la o anecdotă din care reiese că în orice domeniu al artei este nevoie de autoritatea unor profesionişti, de sugestiile unor spirite avizate, formatoare, directoare... tocmai pentru a se institui o ierarhie de valori şi respectul cuvenit acestora. Gustul (pentru valorile literare) se învaţă de la cineva.

Horia GÂRBEA, ne surprinde cu lectura unei traduceri personale, nou-nouţă, a Sonetului 67 de W. Shakespeare. Reţin: „Şi arta cu zăbală-n tiranie". Dă lectură textului „Mâncăm ca să trăim sau trăim ca să mâncăm". Un abil şi spiritual slalom printre aserţiuni ale filosofilor cu privire la această temă, de la antici la moderni, cu o referire la un comentariu african: *Trăim ca să fim mâncaţi*. Desigur de lei, crede eseistul. (Pe mine m-a dus mintea la canibalismul african, eradicat abia la sfârşitul mileniului. S-ar cam potrivi: nu se mănâncă între ei confraţii noştri?).

Ion SIMUŢ, venit tocmai de la Oradea, glosând pe tema: „Piaţa ca dictatură. Reacţiile literaturii". Constată că între critică şi public, fiecare cu gustul său, se interpune o a treia instanţă: editorul. I.S. concede că Editorul poate fi motivat cu bani să te publice, totuşi. Însă în avanscena literaturii actuale s-a instalat dictatura pieţii, care te cumpără au ba. (…).

Florin MIHĂILESCU, până să ajungă la discutarea problemelor de gust elitist sau public, se concentrează asupra esteticii ca atare. Constată că preocuparea estetică a criticului e totuşi secundară; că interogaţia asupra valorii e necesară, nu şi suficientă; că opera în sine nu este un dat ci un proces ce se relevă scriitorului pe măsură ce avansează în elaborare iar criticului sau lectorului comun, de fiecare dată în mod specific, pe măsură ce parcurg textul dat. Fiecare scriitor îşi inventează de la o pagină la alta o strategie proprie pentru a-şi transmite mesajul. Receptarea bazată pe un gust cultivat este condiţia preliminară pentru o evaluare corectă a operei.

Vasile SPIRIDON: Să acceptăm o democraţie a gustului, unul pentru elite şi altul pentru public. Nimic nou, îmi spun: elita acordă note maxime unor scriitori, în vreme ce publicul citeşte ce-i place lui, ignorând ierarhizările esteţilor. V.S. remarcă prezenţa kitch-ului chiar şi în unele opere de mare valoare.

Viorica RĂDUŢĂ, citeşte pe sărite pasaje dintr-un text mai lung, pe care vrea să-l parcurg în toate articulaţiile sale. Porneşte de la observaţia subtilă că „uneori raţa pare gâscă" - şi lansează provocarea: asemenea şi critica literară. (Eu însumi am văzut la zoo palmipede despre care aş fi jurat că sunt raţe, însă identificarea de pe panouri mi-a dovedit că greşeam: Gâsca de Nil..) Despre critica literară V.R. ne sugerează că seamănă cu o moară de vânt, dar în realitate este o moară care macină vânt... Misterul operei este mereu în faşă, crede autoarea, de găsit pe măsură ce avansăm în lectură.

Adrian G. ROMILA: Trebuie să decidem: mai este canonul şcolar valabil? Literatura i se pare în pericol, tocmai din cauza teoretizărilor şcolarii fug de literatură. Cartea şcolară trebuie „împrospătată, injectată cu viaţă", fără exces de teorie elitistă. Sugerează că nivelul exegetic trebuie cumva coborât, spre a-i acroşa din tinereţe pe noii cititori. Ţvetan Todorov: trebuie încurajată lectura sub toate formele.

Intervenţie **N.M.**, din punctul de vedere al criticului, la aserţiunea că sunt preferate cărţile de memorialistică, jurnalele etc.: Canonul trebuie să rămână. Nu mă interesează *Jurnalul*

lui Maiorescu, al lui Rebreanu dacă nu ştiu mai întâi cine a fost Maiorescu ori Rebreanu. (De parcă n-ar fi scriitori deveniţi celebri anume prin scrierile lor memorialistice, citiţi de toată lumea, indiferent dacă sunt sau nu în canon!).

Florin DOCHIA: Sunt puţini experţii în oenologie, acei experţi care ştiu să aprecieze gustul, buchetul, aroma, consistenţa, vechimea, culoarea unui vin de calitate; consumatorul de vin nu ţine seama niciodată de aceste coordonate, el bea vinul ca atare, pentru efectele sale (dionisiace etc.) Există o valoare estetică şi una de consum, aşa stau lucrurile dintotdeauna. În ce ne priveşte, care este relevanţa gustului criticului? Şi despre ce public poate fi vorba, la tiraje de 150 exemplare? Autorul frustrat în aspiraţia sa de a ajunge la cunoştinţa publicului său… Cui se adresează criticul de artă? Avem o puzderie de reviste de familie, fără deschidere, fără difuzare... E necesară o nouă generaţie de critici, pliată pe noile cerinţe. Seniorii se retrag, pe rând...

Dan CRISTEA, scurtă intervenţie: Critica literară este o subiectivitate instituţionalizată. Trei observaţii: cititorul inteligent este omul noutăţii, caută cartea, asimilează mesaje noi, modalităţi moderne de exprimare; criticul e dimpotrivă, reticent, el este adeptul relecturii, el este influenţat de canon; Kant ne învaţă că judecata estetică este dincolo de orice interes (material). Este identificată critica resentimentară: cea marxistă, cea feministă; mai mult decât scriitorul, criticul este un om al scrisului care îl transformă pe om; criticul este angajat în această transformare pe care el însuşi o suferă; să nu uităm imponderabilele, inaderenţa la mesaj.

Angelo MITCHIEVICI: Există în viaţa fiecăruia o primă etapă, a lecturilor dezlănţuite, înainte de influenţa criticilor - lecturile insaţiabile ale copilului şi adolescentului, care devoră şi nu are timp să deguste; această voracitate care cu timpul dispare şi pe care ne-o reamintim cu nostalgie. Lectura lentă o învăţăm mai târziu, ea permite degustarea care nu mai doreşte saţietatea, ci dimpotrivă, prelungirea plăcerii de a citi. Vezi Roland Barthes: Plăcerea textului. M. Fournier: Gustul searbăd al copilului trebuie educat, el nu apreciază condimentele. Criticul se formează ca profesionist abia prin dezgustul la lectură, după ce ai citit o bibliotecă. Se ajunge la rafinament, se degustă acum şi operele indigeste, iar unele mari cărţi sunt din această categorie: *Ulisse*, *Muntele vrăjit*, ele par scrise anume pentru critici, pentru cititorul ultrarafinat. Critica dă sens şi unor opere „monstruoase”, cum ar fi cutare mâncare africană, cu care te poţi obişnui. Ea are şi rostul de a redescoperi opere considerate „putrede” la vremea apariţiei.

Gelu NEGREA: Despre gustul publicului se poate glosa la nesfârşit. Nu e de discutat decât despre gusturi literare de la un anumit nivel în sus. Scrii critică pentru cei care vor să ţină seama de sugestiile tale. Marele actor Laurence Olivier dormea. În casă pătrunde un hoţ. Actorul, renunţând din start la soluţia confruntării fizice cu infractorul, speră să-l impresioneze folosind efectele vocii sale din cutare rol feroce. Scoate un strigăt de zile mari. Efect zero. Hoţul fură şi pleacă.

Felix NICOLAU. Criticul trebuie să aibă în cap o bibliotecă, fără să facă mare caz de asta; trebuie să-şi îmbogăţească sufletul cunoscând oamenii, să nu evite infuzia experienţei proprii. Ignorarea unor cărţi valoroase riscă să deformeze imaginea literaturii în desfăşurare.

Răzvan VONCU: Gustul public este... individual, mai puţin un gust de grup, mai degrabă o pluralitate de gusturi. Cu predispoziţii artistice ne naştem, însă ele trebuiesc cultivate; există un gust literar curent, altoit pe unul rezidual. Criticul literar este musai să fie bine informat. Însă fără talent în actul critic, analiza ştiinţifică este zadarnică.

Lucian CHIŞU. Criticii sunt degustători de literatură; există o ştiinţă a esteticii însă finalitatea ei este să dezvolte gustul faţă de frumos al semenilor. Critica este profesionistă, ea reprezintă gustul elitelor; sunt critici de tip manual, ei transmit o ierarhie de valori dar tot aşa de bine pot deforma şi manipula gustul public.

Virgil DIACONU ne reaminteşte că la noi critica literară a scos în faţă, pe rând, câţiva poeţi, pe care i-a considerat „mari poeţi”: Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, iar din anii 70 încoace pe Nichita Stănescu, considerat nu doar cel mai mare poet al nostru, ci unul dintre marii poeţi ai lumii; a urmat Petre Stoica, pe care Cornel Ungureanu îl propune ca poet de talie universală; au urmat la scurte intervale alte nume: Ion Mureşan, Mircea Bârsilă, Mircea Cărtărescu… Au fost catalogaţi, conform lui Daniel Corbu, 420 poeţi optzecişti-postmodernişti, iar 120 dintre ei sunt consideraţi, tot de către Corbu, poeţi antologici, deci mari poeţi, aşa cum mari poeţi sunt Whitman, Baudelaire, Rimbaud, Trakl, Arghezi, Eminescu… Apoi V.D. schimbă foaia, şi ceea ce păruse o dizertaţie despre critică şi poezie ia ton pamfletar, autorul focalizându-şi atenţia pe cazul Emil Brumaru, care într-o anchetă din 2005 figurase pe locul 5 în preferinţele criticii. Numai că..., numai că poetul E.B. coboară treaptă cu treaptă pe scara esteticului, de la poezia clasicizantă, la poezia intimistă, la cea erotică, pentru a se cantona în poezia de closet public şi scatologie. Ne citeşte un sonet de perfecţiune prozodică, însă sufocat de obscenităţi care mai de care. Dar, nicio mirare!, din sală se aud vociferări precum că sonetul place foarte mult. Ceea ce era de demonstrat: nu numai gusturile publicului sunt diferite de ale criticilor, ci şi ale criticilor între ei. Şi atunci, de unde pretenţia autorităţii, a influenţării, direcţionării etc. ?

P.S.1. Orele fiind foarte înaintate, n-am mai putut lua parte la bufetul cu discuţii de la final.

P.S.2. Sunt tentat să scriu un mic text referitor nu neapărat la opiniile divergente, uneori excluzându-se între ele, ci cu deosebire la cazurile punctuale privind omisiunile criticii şi istoriei literare, inclusiv cu privire la gravele efecte ale uitării unor cărţi deosebit de valoroase, ale micii noastre literaturi.

Ion LAZU

PASĂREA NEAGRĂ

(Ultimul poem romantic)

La o oră tîrzie din noapte pe cînd tocmai încetasem lucrul
la „Tratatul despre laşitatea lumii de la origini
pînă în prezent" şi urmăream pe internet
cele mai negre ştiri cînd tocmai aflasem că
în Costa Rica
criminalitatea printre elefanţii albi crescuse
îngrijorător
că un bărbat aprins de viol a siluit nouă femei
într-o singură zi undeva prin Canare
şi mafiile au sechestrat din nou copilul
miliardarului Hababis că lucrurile prinţesei Diana
se vînd prin talciocuri umbroase
că la Holywood lui Shakespeare i se pune pe cap
o cenuşă postmodernistă înecăcioasă
acră şi grea ca un tren de soldaţi
că nişte omuleţi verzi prieteni ai omului
participanţi la Podul de flori intergalactic
au mai ocupat trei insule în Pacific
auzii un zgomot venind prin fereastra deschisă
un zgomot prelung şi macabru ca de OZN-uri nervoase
îmi dezlipii ochii de la multicolorul ecran internet
şi văzui orbitoarea lumină cum vijelioasă
îmi intră în cameră
apoi o rafală de aripi îngheţă încăperea
lăsîndu-mă încremenit în barocul meu scaun pluşat
şi deasupra şemineului un corb princiar se-aşeză
privindu-mă fix.

Ca-ntr-o filmică scenă parcă treceam prin coridoare
de spaimă
decorticam clipe ratate într-un labirint părăsit
dar eu nemişcat în scaun priveam deasupra
şemineului englezesc unde se-aşezase strania
imperiala pasăre neagră.
Sufletul: nişte zgură acolo şi el gudurat la picioare
„Eşti Corbul lui Poe – îndrăznii să vorbesc aproape
în şoaptă – prin urmare aripile tale sfîrşituri anunţă.
Spune-mi, de ce-ai venit corb apocaliptic
misteriosule Corb?"

Dar el stătea neclintit privindu-mă fix.

„Ştiu că vei spune acum *Nevermore* – rostii apăsat –
atîta poţi spune incultule Corb cobe voyajeră
o ştiu de la Poe. Dar de ce m-ai ales
chiar pe mine despicînd un secol cu aripa neagră?
Hai spune corb alegoric cobe a veacurilor
poticnite-n visare eşti Viaţa eşti Moartea eşti
înfăţişarea Ruinei?"

„THAKATIMUNU SIPEDI"
slobozi din ciocul regal pasărea neagră
„THAKATIMUNU SIPEDI" se răspîndi peste tot în camera
tristă precum fiorul rece al morţii.

„Spune-mi pasăre ocultă oricine ai fi
această vorbă ciudată ce-nseamnă?"

Dar Corbul rosti triumfal:
„THA-KA-TI-MU-NU SI-PE-DI"

„Din nou te întreb majestuosule Corb *Thakatimunu Sipedi*
ce-nseamnă şi de ce schimbat-ai odată cu veacul
acel misterios «Nevermore»? Şi de ce pe
mine m-ai ales
din cei mulţi lăsîndu-mă pustiu ca după
devastatoare beţii?"
Dar Corbul răspunse fixîndu-mă cu privirea-i sticloasă:
„THAKATIMUNU SIPEDI"

„Şi acum încotro enigmaticule Corb
cînd mi-ai turnat negreala misterului în suflet
ca pe-un absint blestemat? Mai ştii ceva despre Poe,
cel mort într-un şanţ nu mult după ce i-ai dăruit
straniul cuvînt «Nevermore»?
Şi acum încotro? Spre Unde? Spre Cînd?"
Răspunse Corbul privindu-mă fix:
„THAKATIMUNU SIPEDI"
Deschisei Dicţionarul cel mare la *T* şi la *S* la *P* şi la
ancestralul discutabilul *Z* al vechilor regi
să nu pierd sensul ca Poe altădată
înainte de-a dispărea strania apocaliptica pasăre
neagră:
***„Zopedi"* =** groapa timpului, *„To axion esti",„Gnothi Seauton",*
„Katimoris" = floarea sinucigaşă, *„Katimos"* = dună
de amurg multicolor (Poate că aici ar trebui să-ngrop toate
ideile despre lucruri).

Grăbit răsfoii masonice cărţi, Gehena, Paideuma,
Golemul, Caballa cu o mie de gîngănii reci
curgîndu-mi pe şira spinării
uitînd de pasărea vorbitoare pînă cînd
auzii bătaia din aripi şi magicul Corb
aşezat pe pervazul ferestrei rosti pentru ultima oară
THAKATIMUNU SIPEDI
prin livada cu vişini depărtîndu-se
printre zarurile şi tomberoanele nopţii
depărtîndu-se

în timp ce repetam zăpăcit
„Gnothi Seauton" „Zopedi" „Imunu" „Katimos"
"Spre Unde?"
"Eşti Viaţa eşti Moartea?" „Eşti înfăţişarea Ruinei?"
THAKATIMUNU SIPEDI
THAKATIMUNU SIPEDI
Dincolo de bine şi de rău aşteptînd zorii.

Daniel CORBU

Despre demitizare

În cultura română demitizarea tinde să devină o modă. Istorici, filosofi, critici literari, politologi, devin peste noapte interesanţi identificând, denunţând ca neadevărate (!) şi persiflând diverse mituri. Mari scriitori români, de la Eminescu la Nichita Stănescu, de la Lucian Blaga la Grigore Vieru, de la Mircea Eliade la Marin Preda sunt supuşi periodic unui ritual al iconoclastiei. Nu demult, Mircea Mihăieş a încercat să împrăştie, ca pe un rotocol de fum de ţigară, aureola pe care o are încântătorul roman *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu Caragiale.

Odată descoperită (redescoperită) această jucărie, este foarte probabil că tot mai mulţi publicişti vor dori să se joace cu ea, ca să-şi facă repede un nume sau pur şi simplu ca să se amuze. Aşa stând lucrurile, n-ar strica să existe şi unele instrucţiuni de folosire. Pentru că, deocamdată, nimeni nu respectă nicio regulă, şi se practică o improvizaţie voioasă, specifică, de altfel, publicisticii noastre de azi.

În primul rând, se constată o extindere hazardată a noţiunii de mit. Mulţi eseişti demitizează nu numai mituri propriu-zise, ci şi prejudecăţi, clişee de gândire, sloganuri propagandistice, ritualuri, ceremonii, moravuri, practici curente, proverbe, aforisme, superstiţii, obsesii, preferinţe artistice etc. etc. Nu va trece mult timp şi vom citi eseuri demitizatoare despre eficacitatea băilor de nămol, hărnicia furnicii şi lenea greierului, grandoarea stejarului, calitatea superioară a pantofilor Guban, obiceiul de a ţine furculiţa în stânga şi cuţitul în dreapta sau obligaţia acoperirii gurii cu palma în timpul căscatului.

În al doilea rând ar merita să reflectăm – eventual cu sarcasmul unor moralişti – asupra grijii demitizatorilor de a se referi exclusiv la convingerile celor dinaintea lor, în conformitate cu o logică a „progresului” (mit marxist!), conform căreia prezentul este automat superior trecutului. Eseiştii de azi ridiculizează „miturile” de ieri, fără să ia vreodată în considerare propriile lor „mituri”, cum ar fi OZN-urile, fenomenele paranormale, zodiile, medicina homeopatică sau *talk-show*-urile. Ideea că Ştefan cel Mare a rămas neînvins în luptele cu turcii li se pare comică, dar teoria vindecării de orice boală prin caraghioasa gesticulaţie făcută de „bioenergeticieni” li se înfăţişează ca fiind de o maximă seriozitate.

Lăsând acum la o parte toate aceste efecte secundare ale modei demitizării, să ne întoarcem la tratamentul aplicat miturilor propriu-zise sau acelor simboluri culturale care merită măcar în parte numele de mituri. În procesul examinării şi contestării lor se face o confuzie de planuri, compromiţătoare pentru un intelectual. Şi anume planul mitic este confundat cu planul ştiinţific. O ficţiune colectivă sau, cel puţin, susţinută afectiv de o colectivitate devine un obiect al polemicii, asemenea unei relatări prozaice şi inexacte a unui eveniment.

Mitul nu este un document (deşi poate avea valoarea unui document, dacă îl judecăm dintr-un unghi revelator; dar cine mai judecă astfel astăzi?). De altfel, nici nu există mituri-text, uşor analizabile, ci numai mituri-trăire, greu de analizat.

Elanurile fiecărei noi generaţii alimentează şi întreţin mitul care nu există decât datorită acestor elanuri. A-l desprinde din context fie şi numai pentru a-l contempla este similar cu *a lua acasă* jerba de apă a unei fântâni arteziene.

Pe mine, de pildă, nu mă impresionează niciodată „curajul” cuiva de a demonstra neadevărul unui mit. Bineînţeles că mitul este neadevărat privit din afară, în absenţa oricărei participări sufleteşti. Adevărul lui este de *altă natură* decât adevărul *non-fiction.* De altfel, asupra acestei reguli am „convenit” cu toţii, încă din vremea (mitică) a creării primelor mituri. Ne-am înţeles, atunci, ca miturile să reprezinte o formă de lirism colectiv, pe care să o alimentăm şi să o întreţinem cu entuziasmul nostru. Este ridicol să vină acum cineva şi să ne anunţe, cu aerul că face o mare descoperire, că ne iluzionăm. Dar tocmai aceasta ne-am „propus”, să ne iluzionăm!

Când mergem la cinematograf şi, aşezaţi cuminţi în scaune, urmărim un film, ştim bine ce facem. Nu avem nevoie de cineva care să aprindă lumina şi să strige:

– Opriţi-vă! Este o înşelătorie! Oamenii pe care îi vedeţi pe ecran nu există cu adevărat! Este doar o proiecţie!

Exact aşa mi-l închipui pe un demitizator. Ca pe un *trouble-fête* puţin ţicnit care bate nervos cu bastonul în ecranul mitului, ca să demonstreze publicului că loveşte într-un zid,

dincolo de care nu se află nimic. Bineînţeles că nu se află. Dar înainte de intervenţia lui şi de aprinderea luminii în sală se afla!

Unitatea milenară a românilor din vestul şi estul curburii Carpaţilor este un asemenea mit. Specialiştii în istorie pot aduce sute de dovezi că între provinciile româneşti au existat divergenţe sau chiar războaie (aşa cum pot aduce şi sute de dovezi că în orice epocă s-a manifestat un sentiment al coeziunii etnice). Dar tot acest demers ştiinţific nu are nicio legătură cu mitul, care captează realităţi fulgurante, amintiri, nostalgii, aspiraţii. Din punct de vedere mitic, suntem, într-adevăr, daco-romani, înfruntăm împreună istoria, avem o misiune în această lume şi nu ne poate învinge nimeni. Naivităţile trăite cu ardoare nu mai sunt naivităţi.

Ce este fals în ideea că un bărbat se căsătoreşte nu cu o femeie oarecare, ci cu unica femeie de pe Pământ destinată lui? Totul – desigur – este fals. Dacă ne gândim că bărbatul respectiv a avut o arie de selecţie restrânsă, cunoscând până la căsătorie doar douăzeci-treizeci de femei, falsitatea ideii devine şi mai evidentă. Este foarte probabil că femeia ideală pentru el se afla printre celelalte femei, necunoscute lui, în număr de trei miliarde. Dar, din punct de vedere mitic, nu exista nicio fiinţă pe lume mai potrivită ca soţie pentru bărbatul în cauză. Este şi acesta un adevăr, de altă natură decât adevărul practic, dar este un adevăr.

S-ar putea crede că modul acesta de a înţelege şi a apăra mitul ţine de trecut, de o gândire patriarhală, de o sensibilitate inoperantă în vremea noastră. Complet greşit! În realitate existenţa modernă se bazează în continuare pe mituri, chiar dacă este vorba de mituri de dată recentă. Civilizaţia occidentală însăşi nu ar funcţiona dacă beneficiarii ei nu ar colabora, cu generozitate, la susţinerea unor ficţiuni, cum este, să zicem, aceea a *importanţei* fiecărei fiinţe omeneşti. În ideologia „drepturilor omului”, omul nu figurează ca simplu individ, ci ca *persoană*, tocmai pentru a i se proclama imunitatea, valoarea apriorică, egalitatea cu semenii săi. Din punct de vedere ştiinţific se poate oricând demonstra că oamenii nu sunt egali între ei, că unii prezintă importanţă pentru colectivitate, iar alţii nu, că există oameni inferiori din punct de vedere moral până şi unor câini ş.a.m.d. Dar din punctul de vedere al „drepturilor omului”, deci al mitului, fiecare fiinţă omenească prezintă importanţă şi anume o maximă importanţă, justificând orice efort făcut pentru protejarea şi, la nevoie, pentru salvarea ei.

Crezând în mituri nu abdicăm de la luciditate, ci, dimpotrivă, cu luciditate ne situăm în regimul lui *ca şi cum.* Ştim că noi, oamenii, nu suntem toţi la fel de importanţi, dar ne purtăm ca şi cum am fi. Ne lăsăm cuprinşi de reveria unei sacralităţi a fiinţei omeneşti, despărţindu-ne decis, prin asumarea unui mit, de animalitatea noastră originară. Triumful deplin al acţiunii de demitizare ar însemna recăderea în animalitate.

*

P.S. În ceea ce-l priveşte pe Eminescu, mai gravă decât demitizarea lui, este înstrăinarea multora dintre noi de opera extraordinară pe care ne-a lăsat-o. Lipsa de entuziasm şi chiar ostilitatea manifestate faţă de ediţia anastatică a manuscriselor sale, realizată din iniţiativa lui Eugen Simion, ilustrează această înstrăinare.

M-am gândit adeseori ori ce s-ar putea face pentru relansarea operei lui Eminescu. Există o soluţie, din nefericire, destul de greu de pus în aplicare. Ar trebui ca noi, românii, să ne schimbăm radical modul de viaţă. Să ne cultivăm, să ne emancipăm, să trăim mai frumos. Să ne ridicăm, *din nou*, la înălţimea poeziei eminesciene.

S-au făcut auzite în ultima vreme voci care susţin că această poezie s-a demodat. Nimic mai fals. De fapt, *noi* suntem depăşiţi de această poezie. Pe verticală. Ea a rămas la aceeaşi înălţime, în timp ce pe noi comunismul ne-a doborât, scufundându-ne în prozaism şi promiscuitate.

Cei care contestă poezia lui Eminescu sunt un fel de copii ai străzii, urâţiţi de o foame culturală cronică, intoxicaţi de aurolacul falsei sensibilităţi promovate de „tovarăşi de la tineret” sau „de la propagandă”, ca Ion Iliescu. Ei se apropie de această poezie ca de o vitrină cu obiecte de vis, intangibile; iar unghiile lor de multă vreme netăiate zgârie geamul neputincioase.

Nu este suficient, deci, să vorbim la aniversări despre Eminescu. Nu este suficient nici măcar să-l citim. Trebuie să ajungem să avem o altă stare de spirit, ca în vremurile noastre bune. Abia după ce ne vom reconstitui civilizaţia distrusă de comunism vom redeveni cititori ai poeziei lui.

Când tinerii, intrând în librării, vor cere poeziile lui Eminescu (şi aceasta nu pentru a îndeplini o obligaţie şcolară), vom putea considera că în România a început din nou să se trăiască normal.

Alex ŞTEFĂNESCU

Aurel Rău sau „filosofia ochiului”

„Începe vântul ori o altă vârstă...”

Poet dificil, ancorat, la o rapidă ochire, în lirica peisagistică, educând ochiul, impunând prin rafinament şi sintaxă combinatorie, Aurel Rău a fost considerat fie, la ora actuală, „cel mai important poet transilvan” (cf. Gh. Grigurcu), fie „cel mai netalentat dintre poeţii Stelei”, cu evidente „trăsături carieristice”, în optica lui Marian Popa. El a oficiat, într-adevăr, lungă vreme în scaunul de redactor-şef al revistei clujene (1959-2000), continuând linia Baconsky, pendulând între mici cutezanţe şi defensivitate, încercând să reziste, în pofida turbulenţelor din „anii stelişti”, imixtiunilor politicului. E drept, în timp, măcinată de conformism, revista şi-a cam tocit spiritul critic, căzând în „torpoare veterană”, cum zicea acid acelaşi Gheorghe Grigurcu. De vină ar putea fi şi temperanţa omului, introvertit, navigând între conservatorism şi conjuncturism, vădind prudenţă şi retractilitate în varii împrejurări, distilând militantismul şi energia de fibră ardelenească, cu impuls mesianic, într-o lirică interesată de viaţa lăuntrică, penetrată de peisagism şi livresc. A existat, însă, *un spirit al revistei*, chiar dacă neanunţat de vreun explicit articol programatic. În impozanta sa *Istorie*, „de azi pe mâine”, Marian Popa nu ezita să recunoască meritele publicaţiei clujene, ca replică la *Zvezda* leningrădeană, aparent „nesupravegheată”, mai departe de seismicul centru politic, cu tiraj restrâns, lansând iniţiative deranjante sau chiar aplicând, s-a speculat, „instrucţiuni oficiale secrete”. Dincolo de bănuielile tenebroase ale fostului critic de la *Săptămâna*, este evident rolul benefic, „terapeutic”, în plină epocă proletariană (cf. Eugen Simion) al programului stelist, chiar dacă, sublinia acelaşi Marian Popa, îndreptăţit, „puţini îşi vor mai aminti că mişcarea antidogmatică şi de impunere a noului a început efectiv la *Steaua*”. Ca dovadă, şi repetatele atacuri, de vigilenţă ideologică, ale presei bucureştene. Doar o *critică leneşă*, crede însuşi Aurel Rău, întârzie recunoaşterea rolului jucat de grupul stelist, „înscriind un moment literar pe întreaga ţară”. Aşadar, mitizat sau ignorat, grupul (roiul poeţilor afini) a avut drept mentor pe A.E. Baconsky (impunând un „estetism personal”) şi, negreşit, a contribuit decisiv la redresarea/reformarea lirismului, cu ştiutele sinuozităţi şi precauţii, sub presiuni şi constrângeri dogmatice, forţând permisivitatea ideologică. Ca publicaţie „de avangardă”, prestigioasă ca „revistă de poezie”, *Steaua* s-a făcut ecoul unor intenţii estetizant-protestatare şi, în aceaşi măsură, găzduind producţii ilustrând virulentul realism socialist, cu alămurile şi butaforiile din recuzită. Ca animator al grupului (sau „mare reformator”, cum spun unii), A.E. Baconsky, în pofida oportunismului, judecat în context, lepădându-se de „gipsurile mistificatoare”, are merite de netăgăduit. Un *dandy socialist*, „sacrificat”, „exilat” la Bucureşti, şicanându-l pe Blaga (atunci, un model „ascuns”, vizitat de admiratori în clandestinitate), Baconsky, înrolat, s-a zbătut pentru „destinul literaturii noi într-o ţară dezrobită”. Revista i-a recuperat pe Bacovia, V. Voiculescu, I. Vinea cu un ceas mai devreme, l-a publicat pe Blaga cu traducerea din *Faust* şi, în timp, şi-a securizat o rubricaţie fără mari modificări. E drept, a trezit îngrijorare ideologică. Un redacţional al *Scânteii*, sub semnătura lui Nestor Ignat, denunţa „falsele modele” cultivate, Al. Mirodan observa că *Steaua* „evită problemele politice ale zilei” ori se aventurează, sesiza Paul Georgescu, „pe căi neprielnice”, cultivând o poezie indirectă, atemporală (S. Damian) şi destrămând frontul literar (E. Luca). Grele acuze, să recunoaştem!

Secretar general de redacţie şi, din 1957, adjunct, alături de Teofil Buşecan, Aurel Rău s-a dovedit un diriguitor de cursă lungă. A preluat revista în 1959 şi a continuat, tacit, „opera redacţională” a predecesorului, vădind prudenţă, conciliantă, diplomaţie în exces. Abia în 1971 semna un editorial sub titlul *Nou început de drum* (nr. 1/1971), pledând pentru „o critică dreaptă”, „neînfeudată campaniilor sau intereselor exterioare valorii”. Tot A. Rău avusese, singurul, se pare, îngăduinţa de a vorbi la moartea lui Blaga. După „detronarea” lui Baconsky, Aurel Rău, alături de Aurel Gurghianu şi Victor Felea, au păstorit, într-un triumvirat vremelnic, destinele publicaţiei. Memorialist al acelor ani „de glorie”, depănând întâmplări tragicomice, Aurel Gurghianu (debut 1954, cu *Drumuri*), deşi iubitor de discreţie, refuzând *marile cuvinte*, preferând „un cântec mai dulce ca o tăcere”, nu s-a eschivat de la „năzbâtii imagistice”. Iar Felea, un *muncitor intelectual*, în desele lui tăceri şi retrageri, visa, „pe şoptite”, la „o umilă glorie”, aşteptând poemul insolit (v. *Când o să am timp*). Expediat ca poet de pluton, marginal, „prozaic şi fără imaginaţie” (cum se autodefinea), înfrânt de „melancolicul timp”, încercând a se strecura în cuvinte, Victor Felea, un diarist sever cu sine, vorbeşte, în marele lui jurnal, şi de opţiunile prime, urmate cu fidelitate, râvnind „vacarmul singurităţii”.

Ei, şi încă alţii, s-au reunit sub cupola unei formule relativ unitare, îmbrăţişând poezia zisă „de notaţie”, despărţindu-se, cu intermitenţe, de stilul festivist, cerut sever de normativele literare. Posibil ca însăşi *convenţia reveriei*, cum sugera Ion Pop, să fi fost numitorul comun al celor care, după trecerea meteoricului Labiş pe cerul poeziei noastre, erau

interesaţi de viaţa sufletească, developată în privelişti interiorizate. „Cel mai dezavantajat", în acest impuls bilanţier, ar ieşi „nomenclaturistul" (de rangul doi) Aurel Rău, crede Gh. Grigurcu. Dorind „să reprime flacăra", respingând „aleanurile tomnatice" şi muzicalitatea languroasă, poetul se vrea *obiectiv*. Faţă de *Focurile sacre* (1956), dezvoltând recuzita imagistică, invocând „iarba verde a grâului" ori „ploile luminii", el cultivă, cu încăpăţânare, *poemul obiect*, meşteşugul poetic fiind comparabil cu olăritul. Încât, un titlu precum *Stampe* (1964) îi defineşte exact intenţiile, putând fi extins asupra creaţiei sale, în ansamblu. Obiectualitatea, tangentă reportajului, apropiindu-şi neotradiţionalismul ca formă de modernism, închipuie poeme care se oferă *privitului*, educând esteticeşte. Vocaţia de „pastelist" a poetului-pelerin, „avid de peisaj" (D. Micu), dizolvată într-un fragmentarism care forţează rememorarea, vrea să prindă/să fixeze „stările aeriene, pure". Într-o altă etapă, precum în *Turn cu ceas* (1971), solitudinea meditativă e întoarsă spre „construcţia poemului"; vederea domneşte, poetul *se vede scriind*, imaginea însăşi „izvorăşte din morfeme şi din consoane". Aici, în această decisă orientare „către literatură", Ion Pop vedea reversul critic al confesiunii sentimentale.

Totuşi, Aurel Rău este un spirit elegiac, debutând „aproape format", ne asigură D. Micu. După primele încercări din *Lupta Ardealului* (1948), va ucenici la *Almanahul literar* şi îşi va tipări prima carte (*Mesteacănul*) în 1953. Un lirism pictural, cu „nopţi pline de duh" şi satul „adâncit în seculare rugăciuni" exprimă bucolismul iniţial, convertit printr-o acută şi tenace dorinţă de modernizare. Poate fi vibratil, sedus de ceremonial şi grandoare: „Ca un pian sufletu-mi se înfioară/ Pe care cosmosul cântă cu mâini de titan"; poate cânta o ploaie liniştită, fără depresii bacoviene, poate fi pamfletar (luptând cu „stârpiturile"), cochetând cu reportajul sau baladescul, răspunzând „cerinţelor actualităţii". Fondul tradiţionalist al ardelenismului încearcă să împace, sub comanda directivelor epocii, pastelismul cu grefa citadinismului şi industrialismului, în poeme descriptive, de solemnitate ridicolă. Povestea „oţelului", luminile sondelor, „fumurile fabricii de ciment", glorificând noile aşezăminte industriale etc., trase în lungi reportaje lirice (v. *Steaua*, nr. 12/1955), alimentează *fenomenul ciclării*. Chiar dacă un D. Costea reproşa retorismul, schematismul, cantitativismul, sufocând emoţia poetică. Deşi G. Călinescu salutase la tânărul poet, în 1959, „vibraţia discretă la solemnităţile naturii", Aurel Rău, sensibilizat de un mesaj de salut, prilejuit de suta de numere a *Stelei*, adresat de *Uniunea Scriitorilor*, mesaj critic la adresa revistei, nu va ezita să-şi facă autocritica, blamând poeziile evazioniste, intimiste, ca tribut al estetismului. Dar selecţiile ulterioare, deloc concesive (de pildă, *Versuri*, în 1982), se despart hotărât de poezia de început, îndatorată poncifelor.

Să nu uităm că, în 1956, tipărind *Dincolo de iarnă*, A.E. Baconsky, cu ştiuta-i solitudine semeaţă, propunea o carte „de pasteluri". Şi tot el, la Congresul Scriitorilor, atrăgea atenţia, în acelaşi an, asupra *falselor auspicii realiste*, conducând, prin „verificare pedestră", la degenerarea poeziei, sufocată oricum de clişeele ideologice. Peste câţiva ani, Aurel Rău edicta (v. *Steaua*, nr. 1/1960) „o a doua existenţă, superioară" a poeziei de notaţie. Convins că „starea de cântec se ţese lin", poetul, un contemplativ, nicidecum un confesiv, va pleda, în contextul exploziei metaforice, pentru un limbaj „sărac". Altcândva, încercase a descifra „sintaxa ploii", descoperind „iazuri coclite, în somn cenuşiu" sau un mesteacăn „plin de lumină"; acum, cere o notaţie austeră, fără adjective, aspirând spre abstractizare şi esenţializare. Vrea „doar numele lucrurilor", trece la miniaturi şi minipoeme (*Zodiac*, 1991), chiar la excentricităţi, încercându-se în haiku (v. *Gutui japonez*, 1996). Un melancolic rafinat, deloc volubil, dedat la virtuozităţi (monorime, rime în cascadă), dorind a capta „stări de spirit" prin aforistică, barochism, sarcasm, desfăşurând o „pudoare a erudiţiei" şi un întreg repertoriu de „bufonerie stilizată", cum nota sagacele Petru Poantă. *Septentrion* (1980) ar fi vestit o corecţie de orbită, propunând un Aurel Rău înnoit, „mai liber", de o *intelectualizare sârguincioasă*. Un ochi critic, lucid şi o calofilie bănuitoare (autosuspectându-se), ispitind cuvântul (elaborat, şlefuit) şi reprimând delicat fantezia unui artifex, interesat acum, cu deosebire, de evenimente, întâmplări, lecturi, pregătindu-şi tehnic „reacţiile", mai degrabă ca artificiu. Dar „neofitul scit" compunea şi suave poeme heladice (în „stanţe impure", zice), traduce cu sârg (Machado, Seferis, Saint-John Perse) şi, desigur, călătoreşte, înstrunând coarda meditativă. Rămâne, însă, un entuziast care îşi reprimă efuziunile, un contemplativ discret, împăcat cu sine, încărcat „de vecie", ştiind că tinereţea nu poate fi răscumpărată: „De ce prin vârste/ m-aş plânge?" De la *Cuvinte deasupra vămii* (1976) până la *Gutui japonez*, călătorul, respectând „toana lui Pillat", exersează laconismul, versul liber şi, mai ales, prin micropoeme, îşi dezvăluie calităţile aforistice. Sau adunând tablete, evocări, confesări, lucrând cu „cărţile pe masă", eseistul, fără a-şi propune „o ispravă de critic literar", *potriveşte* şi o posibilă istorie literară (v. *Scriitori, scris, cărţi*, *Eikon*, 2013), cu întoarceri în timp şi regăsiri fraterne. Astfel de „chipuri şi icoane" lasă o dâră nostalgică şi cheamă în memorie acele „aureole de cenuşă", pomenite cândva. Încât, sub aparenţa jocului ermetizat, al zelului epigramatic, a ţesăturii aluzive, sub stratul de echivocuri şi deghizamente, desluşim, mereu, un registru grav şi o viziune „artistă", excesiv respectuoasă, uşor inhibată, explorând, s-a observat, *o Arcadie a limbajului*. Ca mentor uitat, oferind „un curs de filosofia ochiului", iradiant în zona transilvană, Aurel Rău şi grupul stelist, în frunte cu Baconsky, ofereau, prin ecou, o altă direcţie în mişcarea liricii, respingând „tirania metaforei". Chiar dacă M. Cărtărescu înţelegea modernismul resuscitat, recuplat euforic tradiţiei în anii '60, ca modernism anacronic (fenomen de *retard cultural*), doar o biată „clonă" a celui interbelic, ignorând, inexplicabil, chiar prezenţa grupului clujean, o corectă recontextualizare ne obligă să recunoaştem rolul poeţilor stelişti în tabloul acelor ani, violent politizaţi, falsificând *cursul natural* al istoriei literare.

Adrian Dinu RACHIERU

O nouă stare

În fiecare seară pendula de pe hol insistă
să plec la datorie: paznic de noapte
în jurul fabricii de prafuri şi siropuri
tămăduitoare pentru fel de fel de vise.
De regulă, mă achit meticulos de patrulare,
însă, nu neg, se mai întâmplă,
adulmecând mireasma venită dinspre hală,
să mă atragă somnul într-un loc
înconjurat de tufele de rozmarin şi crizanteme.
Nici nu apuc să-mi pun sub tâmplă brațul drept
şi iarăşi umbra unei Doamne pleacă prin lume
lăsând în urmă o dâră cu gust de cerneală.
Aşa cum la prima înfăţişare
toamna se-arată şi pătrunde printre necuvinte,
aşa şi chipul Ei se iveşte
prin foşnetul frunzelor luate de vânt:
întocmai ca atunci în oglinda întoarsă
cu faţa la perete, din care cădeau
picături tulburi cum nu mai văzusem niciunde.
Încet, încet, pierd firul timpului şi nu înţeleg
de ce nimic nu se mai află limpede în jur.
Eu însumi intru într-o nouă stare:
când o imagine rupestră în adâncul unui gol,
când frescă-ncremenită într-un zid de gheaţă.
Trece o oră, o zi, o lună –
trec ani, şi nu-ntrevăd când se va face dimineaţă.

Ordin de mobilizare

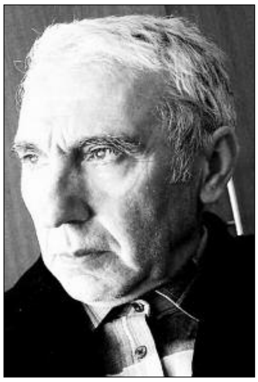
Am primit ordinul de mobilizare.
Azi o să plec pe front
prin ploile acestea care nu se mai opresc
de parcă iar s-a abătut potopul peste noi.
De-acum va trebui să te descurci
de una singură cu candela aprinsă noaptea
şi cu zăvoarele la uşă trase.
Să pui sub lacăt şi uneltele de zidărie.
Nu poţi fi sigură: în vremurile tulburi
se ivesc neaveniţi încrezători că ştiu cum
să le mânuiască.
Adu-mi aminte să nu uit livretul
şi să mă-ncalţ cu cizmele primite de la tata.
Ştii bine că au darul dorului de casă
şi în mărinimia lor o să-mi arate drumul
cum şi lui i l-au arătat atunci
să vină înainte de-a se termina războiul.

Iată, se lasă înserarea. Ia uită-te şi tu,
parcă se luminează cerul spre apus.
Până sosim la frontieră să ne împuşcăm
unii pe alţii, poate se zvântă şi noroiul!

Podişul Getic

În marşuri forţate către linia întâi ne-ntâmpină
neliniştea pădurilor podişului Getic.

Mergând pe drumurile pe care aş dori să fii şi tu
mă simt mai împlinit când cântă copacii:
o parte murmură ca îngerii,
alta cum cântau la petrecere dacii.
Vin din tinereţe în tinereţe înspre tine
să nu mă prindă nici strănepoţii care-mi vâslesc
prin vine. Vin şi trec de locul
unde calea se desparte
după tiparul despicării apelor subterane
prin straturile de nisip.
Şi răscrucea de unde porneşte un şuvoi
spre lacurile subpământene şi altul
spre oglinda fântânilor, inclusiv fântâna lui Iacob.

Laudă vouă inspirate oglinzi din adâncuri
ce reflectaţi tablouri pictate în ulei
numai cu chipuri atrăgătoare de femei:
travestite ziua în flori albastre de in,
iar noaptea,
în fiecare noapte, în trandafiri roşu-carmin.

Vedenii pe zăpadă

Stau de planton pe timpul nopţii împreună
cu subconştientul arborilor. De strajă
stau cu mine şi crengile împodobite pe alocuri
cu stele. Frunzele dorm,
sub zăpada peticită cu lut,
dorm în propria lor descompunere
şi visează cum seva remuşcării
circulă prin dosnicele lor nervuri.
Pe cărările pe unde nu se zăreşte nicio urmă,
parcă se văd himerele venind.
Nu cumva tot felul de vedenii,
rătăcitoare şi cu sânii goi,
vin să se prindă într-o horă la-ndemnul
„zăpezilor de altădată” prefăcute în ruine?!

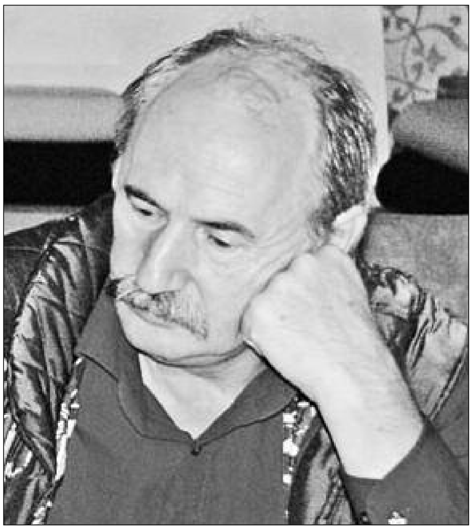
Vedenii pe zăpadă –
aceste-nchipuiri răspunzătoare
de mărirea distanţei dintre noi
vor fi chemate în instanţă.
Am aranjat ca vulturii să-mi fie martori.
şi-n plus, de bună voie, s-au oferit şi nopţile
– lungile nopţi pierdute prin roiuri de frunzare –
acele nopţi ce pot oricând să-mi spună,
dacă le cer, cât mai am de parcurs până la tine.

Ilie VODĂIAN

ARTE POETICE
■ Nr. 3
■ Mai 2014
Cafeneaua literară

B. FUNDOIANU sau Poezia ca recuperare a realului *

Benjamin Fundoianu editează în anul 1938, la Paris, **Fals tratat de estetică. Eseu despre criza de realitate** (1). Tradus în româneşte după 42 de ani de la apariţia sa, „falsul” tratat este una dintre puţinele lucrări de estetică scrise de un poet român (român evreu) şi el ar trebui să îşi dobândească locul pe care îl merită în seria lucrărilor de acest tip, aşadar de artă poetică elaborată, concepută de poeţi, din geografia noastră culturală.

„Arta [nouă] bate pasul pe loc; predică haosul şi sinuciderea”

Încă de la început, Fundoianu se arată nemulţumit de arta, de poezia avangardistă a timpului său, configurată de dadaism, futurism, cubism, expresionism, suprarealism. Fundoianu ceartă poezia modernă/avangardistă pentru că aceasta s-a „autonomizat”, aşadar pentru că s-a rupt de realitate, de existenţă:

> „Ca şi experienţa, morala şi intelectul, poezia s-a vrut «autonomă»; ea s-a *emancipat* de realitatea afectivă, imaginativă, trupească, istorică, a izgonit din conţinutul său râsul, plânsul, misterul, fabula, a abolit până şi obiectul – şi a permis poemului să se autogenereze, cu concursul exclusiv al Spiritului; astfel a devenit poezia un *în sine.*” (p. 636.).

Poezia nouă este în „criză de realitate”, afirmă Fundoianu, referindu-se îndeosebi la poezia *pură*, deci simbolistă, ermetică, şi la poezia suprarealistă, care ţin realitatea la uşă. Poezia nouă se află în „criză de realitate” şi, în lipsa ei, poetul modern se vede nevoit

> „să salveze poezia prin încorporare masivă de realităţi în noi, virgine, ca visul, subconştientul, halucinaţia conştientă. Şi totuşi, cu toate eforturile ei îndârjite, disperate, această nebunie n-a dus la nimic notabil; arta bate pasul pe loc, e la fel de găunoasă ca şi mai înainte; a sfârşit prin a se întreba dacă înseamnă ceva, dacă are vreun sens: predică haosul şi sinuciderea. Nu izbuteşte să-şi recapete acele tenebre, acea linişte şi acea taină de care are nevoie la fel ca mediumul şi clarvăzătoarea. Din acest moment e lipsită de necesitate” (p. 655), de motivaţie.

Fundoianu citează în *Falsul tratat de estetică*, pe care îl voi numi în continuare *Tratat*, câteva versuri asupra cărora va reveni de-a lungul lucrării sale:

> „Frunza se îngălbeneşte şi fructul cade,
> dar frunza în versurile mele nu piere,
> nici fructul oprit, nici trandafirul între trandafiri!
> Ea nu piere, dar numele ei
> în spiritul care e spiritul meu, nu mai piere!
> Iat-o sustrăgându-se timpului.”
> *Claudel*

> Când viermii te vor roade cu sărutări haine,
> Atunci, frumoaso, să le spui şi lor
> Că am păstrat esenţa şi formele divine
> Şi duhul descompusului amor!
> *Baudelaire*, traducere de Al. Philippide

Criticul alege aceste versuri, care vorbesc despre „îngălbenirea frunzei, căderea fructului copt, clipa descompunerii”, pentru că realitatea pe care ele o comunică „îl mişcă (…) pe poet”. Şi Fundoianu remarcă faptul că în aceste versuri, faţă de filozof, poetul eternizează un „*moment*”, nu un timp, un „*obiect singular*”, nu o esenţă. „El eternizează – dacă vrem – lucrurile fugitive, (…), *împrumută eternitate istoricului.* (p. 598). În această surprindere a momentului, a obiectului singular şi totodată semnificativ în ordine existenţială stă poezia:

> „Poezia ne invită deci, şi tocmai prin asta e poezie, *să rămânem în clipă*, motiv pentru care *eternizează clipa.* Lucrarea ei e inversă faţă de cea întreprinsă de filozof; poezia restituie duratei ceea ce îi răpeşte conceptul; lucrează în detrimentul generalului şi universalului.” (id.).

Poezia ne transmite experienţele, în real, ale omului, experienţe numite de Fundoianu *evidenţe*. Concret, evidenţele furnizate de poeţi în textele pe care ei le concep sunt „viaţa, şi moartea, şi suferinţa, şi mizeria, şi dragostea, mânia, plictisul, laşitatea, sacrificiul, singurătatea, necunoscutul, misterul, fatalitatea, şansa, libertatea.” Evidenţele pe care le pun în vers poeţii sunt, aşadar, evidenţe existenţiale, sunt, mai bine spus, *experienţe de factură existenţială*. Poeţii

> „au văzut că singurul [singularul] e mai important decât «generalul», contingentul mai adevărat decât imuabilul şi eternul, ininteligibilul mai profund, mai bogat decât inteligibilul; ei au văzut că timpul curge, că omul îmbătrâneşte, că neputinţa e în noi, şi infirmitatea, şi disperarea, şi urâţenia, şi «binele», «beatitudinea»; ei nu ne-au poftit să ne bucurăm cu seninătate de ele, să adorăm urâţenia, nedreptatea, să numim necesitatea «sfântă», resemnarea «virtute», ascultarea «ideal» (…). Ei au cântat omul înlănţuit de necesitatea inexorabilă, dar şi trezit la absurd, la bucurie, la libertate.” (p. 635).

Poetica tradiţională şi poetica modernă. Încercări de conciliere

Pe de altă parte, B. Fundoianu tinde să împace cele două direcţii opuse ale poeziei – poezia tradiţionalist-primitivă, inspirată de realitate, şi poezia modernă, care desfide (?!) realitatea –, apreciind că

> „Cele mai bune opere din patrimoniul nostru artistic se împărtăşesc clar dintr-o modalitate estetică ce îşi trage substanţa din modurile de gândire *ireale:* animism, activitate onirică, gândirea magică a copilului, tot ceea ce, în ochii gândirii noastre raţionale, constituie *non-existenţă.* (p. 649).

Şi poetul critic observă că, dacă artistul/poetul modern practică *ficţiunea*, *non-existenţa*, *irealul*, acesta o face pentru a se apropia – fie şi pe aceste căi ocolite – de existenţă; o face pentru a „recupera” şi pune în pagină existenţa:

> „această non-existenţă, pe care o cântă modernul, *coincide exact* cu însăşi existenţa primitivilor. *Curentul estetic trece de la realitatea primitivilor în non-realitatea modernilor*, (…) fără falie; realismul primitivilor şi «ficţiunea» modernilor au o articulaţie comună: amândouă fraternizează.” (p. 649).

Şi Fundoianu insistă:

> „Arta modernilor ar fi deci nu un domeniu al ficţiunii, ci tot un realism, un realism de gradul al doilea, bineînţeles, un *realism ruşinos.*” (p. 650).

În concluzie, vom spune că „deşi a ucis realitatea, poetul (modern) nu caută decât realitatea.” (p. 654, p.n.). Marea teză a lui Fundoianu, ideea principală a poeticii sale este aceea că „poetul are nevoie de realitate”, că poezia porneşte chiar de la realitate, nu ajunge la ea. Şi vom înţelege că, aici, „realism înseamnă: *priză asupra realului*” (p. 651), exprimare a existenţei umane şi că prin această priză asupra realului „realitatea îi cedează (…) poeziei o *stare*.” (p. 658). Îi putem spune *starea de real* sau *starea ontologică*. Ajunşi aici, ar fi să ne întrebăm dacă priza asupra realului şi starea de real sunt suficiente pentru a face din discursul lingvistic un discurs poetic...

Poezie şi viziune poetică

„Misiunea poeziei (...) nu mai e de ordin estetic” (p. 603), spune Fundoianu, ci de ordin ontologic. Ca atare, poezia exclude esteticul şi recuperează realul, ea se constituie doar prin *participarea la real*. Iar *Tratatul* sau *poetica* lui B. Fundoianu are „cutezanţa de a-i restitui vieţii ceea ce-i aparţine vieţii”, spune autorul. (p. 604).

Nu cred nicidecum că în poezie esteticul şi realul/existenţa umană sunt termeni care se exclud unul pe altul. Din contră: cred că ei colaborează; cred că un discurs poate fi numit *poezie* numai atunci când recuperarea realului, participarea la real, la existenţă a discursului în cauză se făptuieşte numai prin intermediul esteticului, aşadar prin procedee şi norme de ordin semantic referenţial specifice poeziei. În mare, discursul lingvistic devine poetic, deci poezie, doar prin organizarea estetică a realului captat, a existenţei surprinse. Misiunea poetului nu este aceea de a ignora, de a exclude esteticul, după cum ne face să înţelegem Fundoianu, ci de a se folosi de estetic, de procedeele şi normele estetice, pentru că tocmai ele sunt acelea care pot face din exprimarea realului, a existenţei, a vieţii noastre şi a lumii poezie.

Aşa stând lucrurile, din punct de vedere referenţial, poezia poate fi definită ca *o surprindere a realităţii în forme estetice*, ca *o configurare estetică a realităţii*, *existenţei*, *vieţii*. În afara acestei configurări estetice a existenţei, a realităţii, discursul lingvistic rămâne un simplu discurs ontologic, aşadar rămâne să fie reportaj, biografie, jurnal, proză realistă, adică tot ce *nu este* poezie. Dacă Fundoianu se arată solidar cu poetul vagabond Rimbaud, care scoate minereul poetic din trăirea la limită a existenţei, iar nu din raţiune sau din „drama intelectului”, după cum crede şi recomandă Paul Valery, este pentru că poetul vagabond are, în poemele pe care le scrie, o viziune poetică asupra vieţii, este pentru că el prelucrează estetic, stilistic viaţa, existenţa.

Iată însă că Fundoianu pare să-şi contrazică poetica (estetica) realităţii brute, aşadar estetica întemeiată în mod exclusiv pe recuperarea realului, a existenţei, acordând atenţie şi modului în care limbajul exprimă realitatea, existenţa. Astfel, criticul observă că poetul urmăreşte să exprime realitatea şi experienţa sa în real printr-un limbaj încărcat de electricitate:

> „adevăratul poet vede în primul rând scânteia pe care trebuie s-o scapere; abia apoi va pune cuvintele faţă-n faţă, le va freca, le va împerechea la întâmplare şi în mii de chipuri arbitrare până când, în sfârşit, curentul *le străbate.* (p.p. 663-664).

Limbajul pe care caută să îl producă poetul este, aşadar, un *limbaj poetic*, aşa încât între „«vântul din cer» şi «vântul lui Dumnezeu»”, de exemplu, poetul va alege să producă expresia „vântul lui Dumnezeu”.

Între cele două variante lingvistice, deci între expresia *comună* „vântul din cer” şi expresia *poetică* „vântul lui Dumnezeu”, poetul alege expresia *poetică*. Dar „vântul lui Dumnezeu” este, de fapt, o *imagine poetică* de ordin semantic-referenţial, aşa încât putem spune că poetul a urmărit să producă *imaginea poetică*. Şi, ca să speculăm mai departe, vom spune că prin imaginea poetică, poetul aduce în scenă *viziunea poetică*, pentru că ceea ce creează imaginea poetică este tocmai viziunea, imaginaţia poetică…

Se înţelege că Fundoianu nu discută în *Tratatul* său despre viziunea poetică, însă din momentul în care ne spune că dintre cele două expresii – „«vântul din cer» şi «vântul lui Dumnezeu»” – poetul alege „vântul lui Dumnezeu”, care este o imagine poetică produsă de viziune, el ne sugerează că poetul alege tocmai viziunea poetică. De aici încolo, lui Fundoianu nu i-ar mai rămâne decât să trateze modul în care realitatea/existenţa şi viziunea colaborează în construcţia discursului poetic în întregul său şi nu doar la nivelul imaginii poetice.

x x x

În mare, *Tratatul* sau *poetica* lui B. Fundoianu îmi apare ca o regândire a raportului dintre *eul creator* şi *realitate*, care este referentul poeziei. Realitatea exterioară şi cea interioară, aşadar existenţa, lumea, propriile trăiri şi visuri, împliniri şi dezamăgiri, nepăsări şi obsesii, laşităţi şi cutezanţe, proiecte şi crize, constituie deopotrivă substanţa ontologică a poeziei, deci materia existenţială pe care viziunea o prelucrează. Relatarea modului subtil în care Fundoianu ne arată că poetul „surprinde” realitatea demonstrează că autorul *Falsului tratat de estetică* este un gânditor al nuanţelor şi, în acelaşi timp, un căutător al elementelor care constituie poezia şi îi oferă acesteia continuitate în timp. Oricum, B. Fundoianu propune prin poetica sa o variantă a poeziei mult mai aproape de poezie decât varianta avangardistă a poeziei, care a măcelărit realitatea, logica, limbajul şi, deopotrivă, poezia.

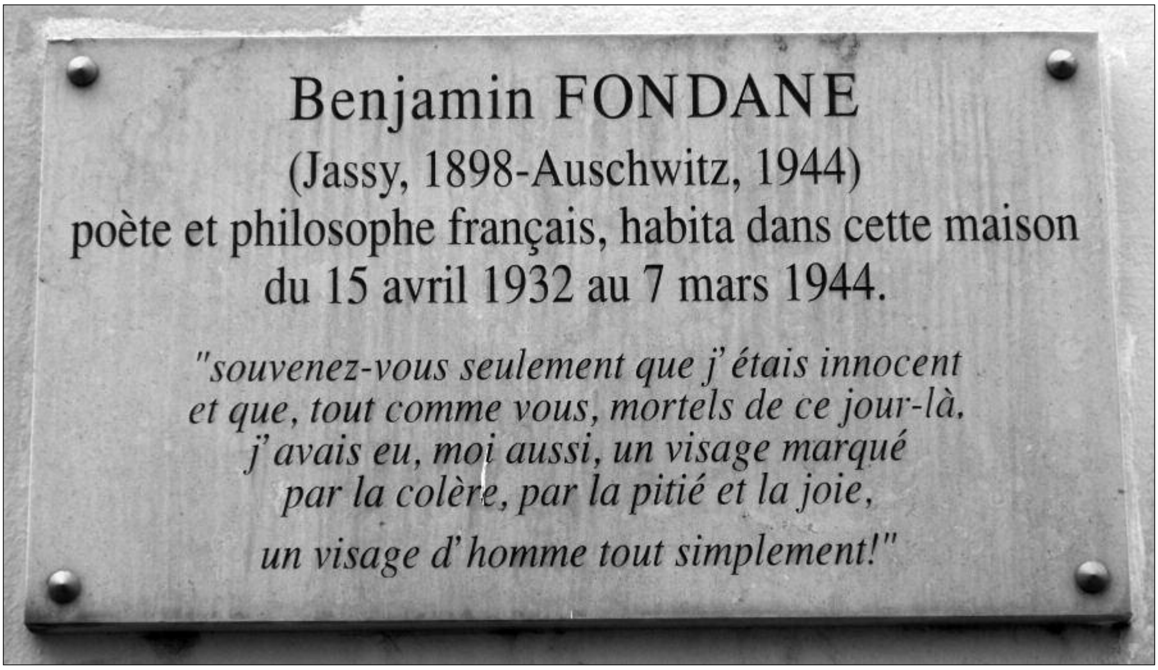
În acelaşi timp, *Fals tratat de estetică* ne arată că poeţii pot să îşi pună *şi teoretic* problema poeticii, aşadar a construcţiei operei poetice, a poeziei. De altfel, de unde vin cele mai adânci judecăţi şi sugestii cu privire la fiinţa poeziei dacă nu chiar din partea poeţilor?

Virgil DIACONU

Note

* Prezentul eseu face parte dintr-un volum care tratează despre artele poetice, fie acestea ale curentelor literare sau generaţioniste, fie ale poeţilor individuali, fie ale criticilor şi teoreticienilor.

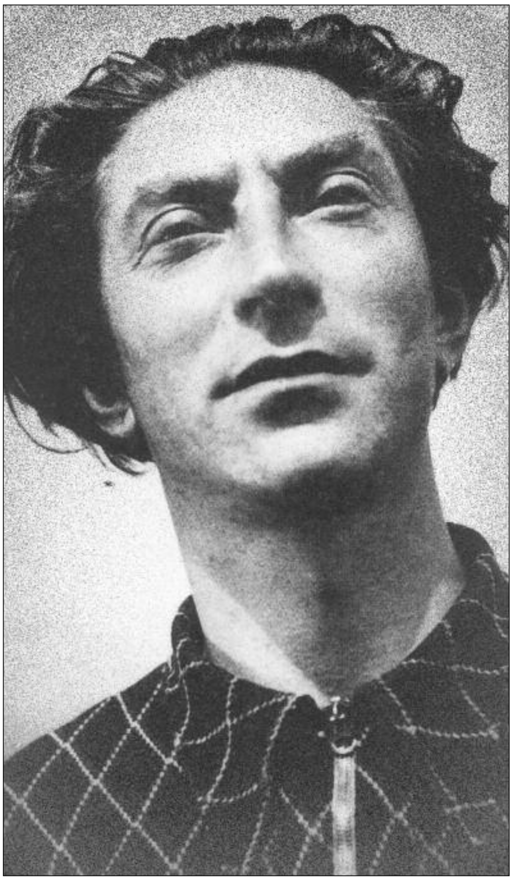
1. Studiul *Fals tratat de estetică. Eseu despre criza de realitate*, tradus în româneşte de Sorin Mărculescu, este inclus în cuprinzătorul volum *Imagini şi cărţi*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, ediţie îngrijită de Vasile Teodorescu şi prefaţată de Mircea Martin.

Benjamin FONDANE

natură moartă

o sticlă de porto şi un banjo
trupeşe gutui din Van Gogh pe o masă
inima în topire lămpile –
ăst han troienit pe-o vâlcea din Tyrol –
unde sunt palmierii şi nisipurile
prospectele de călătorii
a fost de ajuns ca un tren s-o ia razna de sine
am făcut 8 km noaptea pe jos
viforul era un matelot în ştreanguri
tovarăşii mei din tren erau iugoslavi
nişte studenţi
vorbeau de ciorba lor de sfeclă
vorbele noastre erau păsări moarte de ger

o sticlă şi un banjo pe perete –
fiică a hangiului accent austriac
arbust din Adlersberg fruct de zăpadă
cutezanţă de a te pârgui printre catastrofe
ţâşnire a gleznelor
ghicesc acolo pielea ta tulbure ca o privire
inima mea sau pendula
drăguţul tău ce ţi l-aş lua-n cuţit
n-am omorât niciodată pe nimeni
alcoolul mi se urcă la cap sau gleznele tale
nimeni nu e scutit de accident
noapte fără cămaşă pe ea pe acoperişul zgâlţâit al polului
păsări din mările australe
poate niţel prea albe
eşti atât de singur încât ţi-ai uitat rolul
despre ce voiai oare să vorbeşti pământul se clatină
iată că el deja îţi strigă-n trup –
o sticlă şi-un banjo
şi-această voce a nimănui
acolo-i trecutul meu cu care nu mai am ce să fac
sângele lui ciuruieşte zăpada –

e-un înecat ce nu mai vrea să-l scoţi la mal
privire de sus, în care păsările se rotesc
de şi-ar pierde acolo capul –
linişte s-o tai cu diamantul
timpul parcă dă cu banul în gol
pe stâncile devenirii stau ciute suspendate
nu se trăieşte-aici decât din vânătoare
nu se moare de întâmplare
de pahar sau neprihănire de poveri sau măciucă
toate drumurile sunt megafoane
fiece piatră un sertar ce deschide-un abis
nu vrei să vii cu mine în Montmartre
e tot un tyrol pentru turişti englezi
vino vom deschide un bar american
în care vom asculta cântecul de cocteiluri
încăierările se vor lăsa cu morţi
gusta-vei din scârba numită plăcere
ne-om bate pentru frumuseţea-ţi perfidă şi castă
surâsul tău o să presare morţi
fiică de hangiu accent austriac
care păstrezi pe chip un nu ştiu ce din alpi
şi până şi-n obraji
această fericire ce emană
dintr-o butelcă şi dintr-un banjo.

(Revista *unu*, anul II, nr. 9, ianuarie 1929,
traducere de **Ştefania Mincu**,
din antologia *Avangarda literară românească*,
ediţia a III-a, 2006, editura Pontica)

Scrisorile

Scrisorile vin, scrisorile pleacă,
Pentru cei vii, îmbătaţi de putere,
Pentru cei ce iau ultima barcă,
Într-un vis iluzoriu, ce piere.

Scrisu-i ca iedera, peste hotare,
Scrisu-i ca apa-n care-ncepi jocul.
În năzuiţe înfloritoare,
Frunzele iartă, cugetu-i totul.

Vis peste vis, în toamne-speranţă,
Ştiu chinul să-l facă o desfătare;
Rodul e-o culme ce trage-n balanţă,
Rodu-n cuvinte-i de pus în scrisoare.

Scrisorile vin, scrisorile pleacă,
Scrisori din greşeală se-ntorc la durere,
Fără putere de vină se-ncarcă,
Scrisori după moarte de scris cu tăcere.

Atâtea nopţi...

Atâtea nopţi ce-mpart dorinţi,
Pe locuri care dau putere,
S-au luminat dinspre părinţi
Cu ruga noastră de-nviere.

Atâtea nopţi pe jar încins,
Şi-atâta colb hrănind iluzii,
Torcând fuioare-n caier nins,
Vor fi cărări în somn, cu sturzii.

Atâtea nopţi de pus pe răni,
Cu steaua-n rând la mila toamnei,
Vor bea din vinul, stors în căni,
Din mic recul din focul armei.

Atâtea nopţi cu cap plecat,
În faţa morţii ce se cere,
Vor fi ca iarba la iernat,
În zar pe câmp de emisfere.

La vedere

Orele sunt ca zilele-n iatac,
Şi sunt pagini fără de nădejde,
Au picioare iuţi, şi-n pahar se vede
Ce pot face ele timpului posac.

Jumătăţi de oră-n jumătăţi de pas,
Au lumini pe praguri, la vedere;
Sunt un chin sau sunt o adiere,
În măsura-n care bem ce-a mai rămas.

Într-o urmă de pas, un suflet rămas,
Mai are zvâcnet, mai are putere;
Toate, în fond, ne sunt adiere,
O urnă în care şi tremuru-i glas.

Orele sunt ca zilele-n iatac,
Şi sunt pagini fără de nădejde;
Au picioare iuţi, şi-n pahar se vede
Ce pot face ele timpului posac.

În candelă de seară

Un var în care astăzi alb priveşti
Adună norii-n candelă de seară,
Ca un pustiu ce scoate fum pe-o nară,
Spre-a face semn şi-a spune unde eşti.

Sens după sens, şi-n faţă un profet,
Vin din urmare către-o altă viaţă
C-o-mbrăţişare care ne răsfaţă,
În linii mari cu viaţa la pachet.

Oglinzi în care nu te mai cunoşti
Se lasă moi în praful de pe roată;
În întuneric doar trezirea-i aptă
Să-nfrunte spasme, să primească veşti.

Un var în care astăzi alb priveşti
Adună norii-n candelă de seară,
Ca un pustiu ce scoate fum pe-o nară,
Spre-a face semn şi-a spune unde eşti.

Dintre atâtea mări

O mare dintre atâtea mări
Ţi-a dat-o soarta în păstrare,
Şi-o să-nţelegi de ce-n atâtea zări
Îţi dă şi spirit şi culoare.

Călare pe nisipul ud,
Briza promite o-nălţare,
Încât norii corăbiilor din sud
Au şanse mii de-mpământare.

În parcul de guvizi din prund,
Sub steag de oase-ncrucişate,
Bărbi de pirat, în joc secund,
Susţin doar amintiri uitate.

Un soare cu mai multe vieţi,
Deschide pleoapă după pleoapă;
E dimineaţa când devin poeţi
Toţi privitorii mersului pe apă.

Liviu POPESCU

Dedublații iisusiaci

Frământările cneazului Mîşkin pe marginea caracterului demonic al lui Parfion Rogojin: „Oare Rogojin nu-i capabil de lumină?”. Dar eu, eu ce caut aici?

Crizele îi provoacă, în afara unui rău incredibil, răul de existenţă. În primii timpi e vorba de un rău fizic. În timp ce harpiile acestuia îşi înfig colţii în trupul său puţin și nemernic, îşi doreşte moartea.

Unele fraze cioplite parcă din coasta nihilismului, cum sunt, de pildă, cele spicuite la întâmplare din una dintre capodoperele lermontoviene, le-ar fi semnat oricare dintre dedublaţii demonici creaţi de Fiodor Mihailovici: „Cine ştie cu siguranţă dacă e convins de ceva ori nu?… Şi cât de des luăm drept convingere o iluzie a simţurilor sau o eroare a minţii!… Îmi place să mă îndoiesc de toate: această dispoziţie nu te împiedică să ai un caracter ferm şi hotărât; dimpotrivă, în ceea ce mă priveşte, eu păşesc tot mai îndrăzneţ înainte, când nu ştiu ce mă aşteaptă. Nimic nu poate fi mai rău decât moartea, iar de moarte nu scapi”; „Ambiţia nu e altceva decât setea de putere, iar prima mea plăcere e să supun voinţei mele tot ce mă înconjoară. A provoca dragostea altuia, devotamentul, frica lui – nu e acesta primul simptom şi marele triumf al puterii? A fi cauza suferinţelor şi bucuriilor altora, fără a avea vreun drept pozitiv la aşa ceva – nu e aceasta cea mai dulce hrană a mândriei noastre? Şi ce e fericirea?”; „Răul dă naştere la rău. Prima suferinţă îţi aduce noţiunea plăcerii de a chinui pe altul. Ideea răului nu poate pătrunde în mintea omului fără ca el să dorească s-o aplice în realitate. Ideile sunt fiinţe organice, a spus cineva: naşterea lor le conferă o formă, iar această formă este acţiunea”.

Dedublaţii iisusiaci ai lui Dostoievski ar contrazice aserţiunile de adineaori și le-ar modifica, procedând ca nişte copii năstruşnici, care răstoarnă o clepsidră: răul poate fi un început al binelui, prima suferinţă atrage după sine coada de cometă a alteia, răul existent înlăuntrul tău este extirpat, cu rădăcini cu tot, de binele construit în funcție...

Patetismul e o calitate specifică exclusiv spiritelor alese, calitate şfichiuită de biciul sarcasmelor de duzină. Dacă aruncăm o privire în contemporaneitatea dâmboviţeană, remarcăm nu fără o prăfuită deja uimire că atunci când se spune despre cineva că este patetic, *horibile dictu*, e ca şi cum s-ar da un semnal ori s-ar vehicula un nume de cod. Acest cineva este expediat în tagma expiraţilor şi a depăşiţilor, dacă nu în cea a indivizilor consideraţi ciandala. Cu puţină răbdare, vom ajunge şi la ciandala. Ne imaginăm ce dispreţ s-ar abate asupra acestor oameni sărmani dinspre tribul presocraticilor!

Fără patetism, evident, nu se poate naşte tragedia. Hamlet, Regele Lear, Ofelia, Raskolnikov, cneazul Mîşkin sau Don Quijote, ştiu la ce anume ne referim.

Oare Rodka va trece istmul ontic? Oare fostul student a fost pregătit pentru experienţa de transgresiune? Imposibilă întrebare. Dificil răspunsul. Gradul de dificultate creşte cu atât mai mult cu cât majoritatea comentatorilor vorbesc despre crima lui Raskolnikov, în interstiţiile ei citind enigma romanului, nu şi în Raskolnikov însuşi! Toţi, aproape toţi se prefac sau uită de-a binelea că în esenţă crima face parte din viaţa noastră de toate zilele. Se ucide zilnic aproape, pentru a mânca, pentru a salva sau pentru a apăra teritoriul, familia, aproapele, patria sau principiile. Cu numele lui Iisus Christos murmurat de buzele în colţul cărora şiroieşte sângele vreunui nevinovat, se purcede la luptă.

Crima e pretutindeni. Vinovaţi suntem cu toţii. Fiecare dintre noi e cu atât mai vinovat cu cât ştie mai multe, află și se informează, fără să reacţioneze. Violenţa este inculcată din copilărie. Din nefericire, exemplele, în acest sens, abundă.

– Tati, exclamă un copil, cu ochii cât cepele de mirare. Tu vezi ce apus de soare e?

În vocea tremurândă a copilului de nici patru, poate, cinci ani, se citesc, emoţionant, semnele uimirii și ale candorii. Micuţul gâfâie. Pentru câteva fracţiuni de secundă, şi în ochii tânărului părinte întrevăd o sclipire, e drept, incomparabilă cu intensitatea din ochii puştiului.

– Lasă soarele, taie abrupt incredibilul spectacol al uimirii autoritarul tată.

Vădit dezamăgit, puştiul se întoarce spre tatăl său, care îi potriveşte praştia între degetele mici şi exclamă sălbatic, teatral:

– Pregăteşte-te să ucizi!

Băieţelul maimuţăreşte gesturile tatălui său. Se cabrează. Devine ochi şi urechi. Nici urmă de candoarea de acum câteva fracţiuni de secundă. Pentru început, tatăl şi fiul ţintesc o pasăre cocoţată pe muchia de sus a gardului din lemn de stejar. Primul rateu. Urmează încercarea a doua. Ura. Punct ochit – punct lovit. Dacă pasărea a scăpat, pisica vecinilor se îndepărtează şchiopătând. Entuziasmul de a fi martorul unui fantastic apus de soare este eclipsat de entuziasmul vânătorului, ţâşnit din îndemnul *pregăteşte-te să ucizi*.

Moartea noastră cea de toate zilele

Moartea face parte din viaţa de toate zilele. Ne place sau nu, realitatea e că majoritatea s-a înstrăinat de reperele morale, a pulverizat barierele impuse de acestea, de Biserica înlocuită, repede şi stângaci, din mediocritate, cu centrele psihologice. Din sarcinile duhovnicului, spovedania şi sfintele taine ale împărtăşaniei au fost transferate în graba mare, făcătoare de stupizenii cât palatele de cleştar, pe umerii grăbiţi ai psihologilor.

Trupul lui Iisus, Biserica, mai este, oare, considerată o instituţie? Preotul mai este văzut, oare, în plină decadenţă şi criză morală fără precedent, ca un mesager al viului iisusiac, ca un intermediar, ca un reper sau ca un model? Câţi dintre credincioşii adunaţi cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Învierii lui Iisus, silabisind din vârful buzelor *Tatăl nostru*, cred în realitatea tragică numită Iisus şi câţi îşi mărturisesc credinţa? Câţi dintre noi îşi încep rugaciunile inimii, manifestându-şi, în primul rând, recunoştinţa pentru ceea ce sunt, pentru ceea ce li s-a dat şi pentru tot ce li s-a îngăduit?

„Îţi mulţumesc, Doamne al puterilor, pentru darurile făcute de Tine, clipă de clipă: sunt viu, sunt puternic, văd, aud, iubesc, respir. Îţi mulţumesc pentru suferinţele date, pentru bolile mele, pentru puterea de a scrie, de a munci. Îţi mulţumesc pentru pâinea de toate zilele, pentru soarele de fiecare zi, pentru rozele din grădina mea, din care ies, dimineţile, îngeri vii.

Iartă-mi greşalele făcute cu voie şi fără voie. Iartă-mi rătăcirea, mânia, lenea, graba de a fi, felul meu de a fi repezit şi nedrept, aspru şi neîndurător.

Iartă-mi judecata grăbită.

Îţi mulţumesc din adâncul inimii că îmi dai semne, nu mă laşi, în nemernicia mea, singur. Iartă-mă că nu le văd întotdeauna. Te văd, Te simt pretutindeni.

Iartă-mi disperarea de care mă las, câteodată, cuprins; ştiu că în disperare cobor la ticăloşia de a Te exclude din mine. Iartă-mi lipsa de răbdare. Deschide-mă spre lumina Ta vie.

Dacă vei obosi de mine, căci sunt un om greoi şi încet din fire, mă voi sprijini de poetul drag inimii mele şi «Te voi purta pe sânge». Nu cred că Tu dormi cu capul pe o mânăstire şi de nimeni n-ai Tu ştire. E o prostie asta, şi Te rog să mă ierţi.

Dă-mi, Te rog, puterea de a fi eu însumi şi de a vorbi cu Tine când sunt bucuros, ca să-ţi mulţumesc, când sunt singur, trist, întunecat şi înfricat de tot ce mi se întâmplă: ca să-ţi mulţumesc pentru totul: aici şi mereu, zi de zi.

Îţi mulţumesc pentru viaţa pe care mi-o dăruieşti clipă de clipă, pentru minunea de a mă readuce, de câteva ori, din moarte. Te rog să nu mă iei la Tine înainte să mă exprim. Te rog să nu mă pedepseşti astfel. Chiar dacă mă vei pedepsi astfel, Te rog să nu faci asta înainte să-ţi mulţumesc.

Ascunde-mă şi apără-mă de lumea, care-mi este străină. Ajută-mă să rămân printre oamenii dragi, care sunt, pentru mine, ca o grădină”.

„Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, carele ai venit în lume ca să-i mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu.

Cred că ceea ce iau este cu adevărat trupul şi sângele Tău, a Legii celei Nouă, ca să mi se ierte mie păcatele făcute cu lucrul, cu ştiinţă şi cu neştiinţă şi ca să mă împărtăşesc cu sfintele Tale daruri.

Cinei Tale de taină astăzi, Fiul lui Dumnezeu, părtaş primeşte-mă, că nu voi spune duşmanilor Tăi taina Ta. Nici sărutare îţi voi da ca Iuda, ci, ca tâlharul, mărturisind, striga-voi către Tine: Primeşte-mă, Doamne, întru Împărăţia Ta. Nu spre judecată sau spre osândă să-mi fie mie împărtăşirea cu sfintele Tale daruri, ci spre vindecarea trupului şi a sufletului. Amin.”

Ajungând la versetele „ca să-i mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu...” ale acestei rugăciuni care se spune înainte de Sfintele Taine ale Împărtăşaniei, rugăciune a cărei frumuseţe mă tulbură de fiecare dată, N. – care mi-a spus-o şi a avut răbdarea să mi-o dicteze, silabisind-o – exclamă excedat: „Nu te grăbi! Nu se spune aşa. Ai răbdare! Silabiseşte-o! Pune accentul pe *dintre care cel dintâi sunt eu*... Ia-o de la capăt. Încă o dată”.

Aura CHRISTI

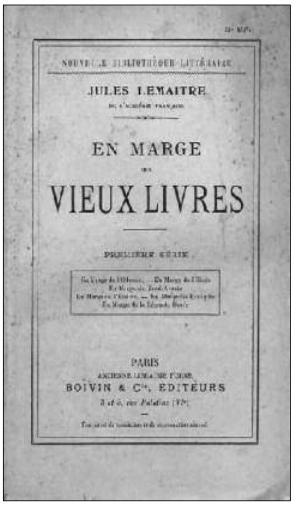
JULES HURET:
Anchetă asupra evoluţiei literare

JULES LEMAÎTRE
„Simboliştii... nu există... nici ei nu ştiu ce sunt şi ce vor” *

Convorbirea cu Jules Lemaître a fost realizată de Jules Huret, în anul 1891, în *l'Echo de Paris*. Ea face parte din *Anchetă asupra evoluţiei literare*, publicată, ulterior, în volum la Biblioteca Charpentier. În prezentul interviu, Jules Huret îi prezintă lui Jules LEMAÎTRE o listă cu întrebări.

- Ei! Să vă văd întrebările – „Naturalismul s-a sfârşit? Bineînţeles! De ce? Eu de unde să ştiu? Pentru că e depăşit, pentru că în artă, ca în toate domeniile, nu există decât acţiune şi reacţiune. Dacă erorile naturalismului derivă mai degrabă din doctrine decât de la oamenii care l-au reprezentat? Dar pentru mine este acelaşi lucru. Doctrinele reflectă temperamentul oamenilor şi, prin urmare, le moştenesc defectele. Şi apoi naturalismul e însuşi Zola, Daudet este pe dinafară şi totuşi el a aplicat cel mai bine teoriile naturalismului, ceea ce nu-l împiedică pe Zola să fie singurul naturalist. Ce vreţi să vă spun? Cât despre (fraţii) Goncourt, ei nu sunt naturalişti, ci artişti, riguroşi, delicaţi, câtuşi de puţin naturalişti...

Dl. Lemaître avea în faţă scrisoarea pe care i-o scrisesem în ajun şi care conţinea toate întrebările mele. El a continuat, citind:

- Cine va înlocui naturalismul? Ei, bine, va fi... În primul rând există o asemenea anarhie în toate manifestările artei, încât nu ne mai putem raporta la etichete: etichetele se lipesc după bunul plac! Dar, în fine, s-a făcut atâta abuz de cuvinte şi de culori, că vom ajunge în mod fatal la o literatură mai sobră, mai sintetică, ca să zicem aşa, plină de impresii scurte – cum să spun – ca şi cum ar fi ciupite (cu vârful degetului mare şi al arătătorului unite), dl. Lemaître face cu antebraţul gestul mărunt de a arunca mici săgeţi, gest pe care îl vom înţelege fără explicaţii, fără detalii.

- Psihologii?

- Psihologii? Nu există decât unul, Bourget.

- Totuşi, am spus eu, Anatole France, Barrès...

- Anatole France este un moralist. Barrès este un umorist, ca Sterne, un ironic. Un psiholog este un scriitor care studiază sufletele altora. Barrès nu-l studiază decât pe al său – Barrès este foarte curios. El a făcut pastişe fermecătoare după Renan, care sunt mai reuşite decât pastişele. Cele trei volume ale sale despre cultura sinelui reprezintă dezvoltarea anumitor idei ale lui Renan. O dezvoltare pe jumătate serioasă, pe jumătate ironică. S-ar spune că Barrès nu ştie nici el precis unde începe şi unde se sfârşeşte ironia sa. Foarte original.

Dl. Lemaître continuă să citească întrebările:

- Dacă mişcarea simbolistă este în concordanţă sau în contradiţie cu mişcarea psihologistă?

- Simboliştii... nu există... nici ei nu ştiu ce sunt şi ce vor; e ceva acolo sub pământ care se mişcă, se agită, dar care nu apare la suprafaţă, înţelegeţi? Când, cu multă trudă, au realizat ceva, ei vor să ridice împrejur formule şi teorii, dar cum le lipseşte acel gen de spirit pentru aşa ceva, nu reuşesc. Astfel că singurul lucru pe care îl arată până acum „Pelerinul pasionat” de Jean Moréas, pe care ni-l prezintă ca pe un fel de manual, este în mare parte de neînţeles, cu excepţia a vreo şase mici bucăţi fermecătoare, care sunt nişte cântece populare adorabile. Sigur, e nevoie de atâta gălăgie pentru a ajunge pe calea cea mai ocolită la cântece populare? Căci, repet, restul nu se înţelege. Sunt sigur că nu există nici douăzeci (de piese) care se pot înţelege. Nu, vedeţi, ei sunt nişte farseuri, sinceri într-o oarecare măsură, fie, dar nişte farseuri. Şi veţi vedea mai mulţi, în câţiva ani, care vor ajunge la „Revue des Deux-Mondes” („Revista celor Două Lumi”) Wyzéva þi Barrès, care au fost simbolişti, în fond!

Iată ultima mea întrebare:

- Credeţi că evoluţia conduce la o literatură abstractă, apropiată de literatura noastră clasică?

- Lucrul de care sunt sigur este că noile generaţii literare vor fi afectate de schimbările programelor universitare, de slăbirea studiilor limbilor clasice. În aceste condiţii este puţin probabil ca literatura să se apropie de forma clasică. Sunt convins că modificările limbii vor fi mult mai rapide decât în ultimele două secole.

Atunci m-am ridicat să plec. Dl. Jules Lemaître m-a condus până la uşă, discutând despre Barrès. Şi, cum deschideam uşa înainte de a mă retrage, dl. Lemaître a mai spus, cu un gest plin de o graţie elegantă şi precisă şi cu un surâs aşternut pe buzele strânse:

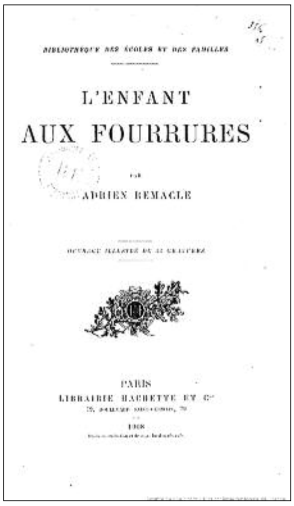
- Vedeţi dv., Barrès este ultima înflorire, delicată şi uşoară, înainte de putrezire, a renanismului.

Traducere din limba franceză de

Liana ALECU

* Titlul original al interviului este *Domnul Jules Lemaître*

ADRIEN REMACLE
Nu cred în şcoli simboliste ori de alt fel *

L'ENFANT AUX FOURRURES
ADRIEN REMACLE
PARIS
LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

Jules Huret: A. Remacle a fondat *La Revue contemporaine*, unde s-au grupat în mod serios în jurul maeştrilor şcolii parnasiene cei care au devenit mai apoi decadenţii: Emile Hennequin, Emile Michelet, Wyzeva, Maurice Barrés, Edouard Rod, Joseph Garaguel, Charles Morice, Charles Vignier etc. Domnul Adrien Remacle a răspuns anchetei mele.

- E amuzant să ne amintim ce spunea Zola cu puţin timp în urmă: „Romantismul e mort, însă suntem plini de el". Putem repeta fraza apropo de naturalism. Într-adevăr, aproape nu există scriitor care să nu aibă fondul şi forma impregnate de naturalism: minuţia descrierilor imediate, brutalitatea cuvintelor, analiza de suprafaţă. Dar, oare, ne-am debarasat de haina romantismului, de căldura gesturilor sale? Fie, admit că romantismul a murit, expectorând un enorm sughiţ de agonie sintetică prin Hugo, apoi a venit naturalismul. Ce avem în locul său? Nu mare lucru. Filosofii duc arta, nu-i aşa? Doar poeţii contează şi rămân. După Littré, care a produs naturalismul cu acea formulă pozitivă vizând preocuparea de ceea ce se vede, l-am avut pe Renan care a dat naştere (chestie biblică!) diletantismului, apoi psihologii fini şi oamenii valoroşi cu studii analitice, care reprezintă favoriţii publicului cult. Sunt domnii Bourget, Rod, Desjardins, Lemaître, Maurice Barrés, al cărui „Eu, neantul" are graţie; nu i-am putea reproşa decât că cinează cu Stendhal, dar şi cu Ignace de Loyola. Şi mai cine? Anatole France, care frecventează şcolile din Alexandria, fiind, de altfel, un poet analist penetrant şi delicat. L-am avut mai apoi pe Taine, care ne-a aruncat (pentru asta îi mulţumesc!) în estetica engleză şi în prerafaeliţi şi care e responsabil, împreună cu Wagner, de reveriile aşa-zise decadente, ori simbolice… în sfârşit… care conţin idei vagi.

- Există o mişcare simbolistă?
- O mişcare, nu, ci mişcări fără o direcţie comună. Pelerini fără pelerinaj şi deloc pasionaţi. Nimeni n-a întâlnit măcar doi pelerini împreună pe acelaşi drum. Zgomot, da, însă nu pasiune, nu dragoste, nu religie. Suntem tot mai mult ca personajul Bouvard, izolaţi în a căuta, fără poftă de a găsi. S-a spus şi este evident că orice literatură e simbolistă de la Eschil încoace şi chiar înaintea lui. Atunci de ce aceştia ar fi mai simbolişti? Pentru că pun simbolul în faţă? Simbolul a ce? Simbolurile îmbracă nişte entităţi, nişte gânduri centrale. Care ar fi gândirea centrală a acestor domni? Restituirea vocabulelor din secolul XVI, lungimea versurilor, alegerea (romantică, dacă aşa vă place!) a mediilor şi a turnúrilor de ev mediu, plus alte detalii, nu pot constitui o doctrină, entitate-mamă a unei arte. Ei nici măcar nu sunt de acord cu aceste detalii. (…)

- Sunteţi simbolist?
- Fără îndoială. Cum altfel? Însă nu cu aceşti domni. Eşti simbolist ori nu eşti. Simbolismul înseamnă căutarea necunoscutului prin cunoscut, a neumanului prin uman. Din acest punct de vedere, n-ar fi decât doi tineri (sunt un tânăr?): Mathias Morhardt, autorul lui „Hénor", şi eu, mai ales în piesa „Serbările galante". Aceste opere nu admit niciun mediu, niciun cuvânt, niciun personaj, care să nu fie reprezentativ pentru entităţi. (...). Domnule, eu de asemenea am făcut o anchetă acum şase ani la *Revue contemporaine*, reunindu-i pe cei despre care se vorbeşte azi, sperând să grupez măcar vreo zece care să aibă despre artă păreri cât de cât identice. N-am întâlnit nici 12, nici 10, nici 6, nici… 2. De atunci constat că izolarea s-a agravat. Permiteţi-mi să nu cred în şcoli simboliste ori de alt fel.

Traducere de

Alexandru JURCAN

din Jules HURET, *Anchetă asupra evoluţiei literare*

* Titlul original: *Adrien REMACLE*

LECȚIA DE POEZIE

Lecţia de poezie îşi propune să fie, de fapt, o antologie de poezie, aşadar o selecţie cu cele mai bune poezii din literatura noastră şi cea universală. Nu vom avea în vedere, aşadar, poezia unei/unor generaţii poetice în mod special, în vogă azi şi uitate mâine, după modelul oricărei poezii de acest tip, ci poezia pur şi simplu. Poezie care, în cele din urmă, poate să fie şi de extracţie generaţionistă, în cazul poeţilor care şi-au depăşit generaţia şi au intrat într-un orizont mai larg, acela al poeziei.

Lecţia de poezie este destinată tuturor acelora care gustă, cu voluptate, poezia, dar şi acelora care se întreabă ce este cu această artă pe care Platon a vrut să o scoată din cetate şi căreia dictatorii şi supuşii lor au vrut să-i închidă gura. În mare, *Lecţia de poezie* îşi propune să fie o bucurie a spiritului. (**C.L.**)

Shi TAO,

Pustnicul florilor de prun
Ode florilor de prun

X X X

Atelierul, acoperit cu zăpadă aromată, se deschide în ceaţă. Nesilită şi fără oprelişti, viziunea omului se descătuşează. A doua veghe, la răsăritul lunii; uşor, ramurile bat în uşă. Mărgăritare, puţine, ies la lumină; umbra lor mângâie tinda. Şovăind între jilţ şi pat, poemul întârzie să crească. Înfăşurat în blănuri, acoperit cu cergi, omul se afundă în visare. Dintr-o dată un dangăt sfâşie fumul zorilor. Dorinţa de a mă pierde în adâncul *Trecătorii înflorite*.

X X X

În zadar se aşază chiciura şi zăpada pe aceste ramuri reci. Dorinţele lor tainice izbucnesc. Trunchiuri noduroase şi crengi ridicate în sus se şlefuiesc devreme. Inima golită întâlneşte Vârsta fără de vârstă. Vrăjit, omul nu mai deosebeşte fierul ruginit de fierbintele cărnii. Orbit de giuvaere, cândva căzute cu miile din cer. Cum să poţi stăpâni ţipătul: Om şi Floare, părtaşi ai aceleiaşi Nebunii!

X X X

Teama de a privi florile în oglinda altora. Viaţa rătăcitoare, gândul îndreptat spre infinit. Ce să mai poţi dori când tuşul a secat şi pensula-i golită? Pe drumul fără capăt, călătorul se tânguie mereu... Când soarele apune dincolo de ziduri, în depărtare se aude cornul răsunând. Ce n-aş da să pot lua în braţe prunul înflorit, eu, care nu mai am pe lumea asta decât părul nins de ani.

1706, la 65 de ani

Robert FROST
(26 martie 1874 - 29 ianuarie 1963)

Drumul pe care n-am apucat

Două drumuri se despărțeau
într-o pădure aurie.
Îmi pare rău că nu le-am putut pe amândouă urma.
Și, pentru că eram singurul călător, am zăbovit
Privind în lungul celui dintâi, cât mai departe,
Până acolo unde copacii păreau că se pierd sub pământ.
Apoi, am apucat-o pe al doilea, ce nu era mai prejos.
Și care poate era chiar mai îndreptățit să-l străbat,
Căci era acoperit cu iarbă și neumblat.
Deși, trecând pe unul dintre ele,
Era de parcă le-aș fi străbătut pe amândouă,
Iar în acea dimineață se întindeau la fel:
Iarba lor nu era bătătorită de pași.
L-am lăsat pe primul pentru o altă zi,
Știind totuși că, pornind pe unul dintre ele,
Cu greu m-aș mai fi întors vreodată.
Așa voi povesti cu un suspin,
Cîndva, peste ani și ani:
Două drumuri se despărțeau într-o pădure, iar eu
Am pornit-o pe cel mai puțin străbătut
Și asta mi-a schimbat viața.

în românește de **Horia GÂRBEA**

Randall JARELL

Casa din pădure

În spatele caselor este pădurea.
Cât a mai rămas o singură frunză
a verii, pădurea...

Apa tulbure a miezului de noapte
în pădure.
Dacă intru în pădure,

cât de departe pot intra,
ajung în uşa mea chiar,
uşa casei din pădure. Se deschide tăcută.
Pe pat este ceva acoperit,
ceva chircit, ghemuit...
Eu sunt acolo întins şi totuşi nu ştiu...
Nimeni nu mai ajunge atât de adânc...
Un vuiet înalt, blând, întins ca o sârmă...

E doar un coşmar. Nimeni nu se trezeşte,
nimic nu se întâmplă...

Aici, în fundul lumii,
ceea ce a fost înainte lumea
şi are să fie după aceea,
mă strânge la pieptul ei negru
şi mă leapădă; cuptorul e rece, cuşca e goală,
în casa din pădure, vrăjitoarea
şi copilul ei dorm.

Rainer Maria RILKE

Pietà (Maria Magdalena)

Ci iar îţi văd picioarele, Isuse,
pe care, tinere, ţi le-am văzut,
atunci când ţi le-am fost spălat, nu făr'
de teamă, încâlcindu-mi-se-n păr:
un alburiu vânat, în spini căzut.

Le văd (nicicând întru ispită duse)
întâia oară-n noaptea cea mai dulce
a dragostei ~ ce,-alături, să ne culce
n-a vrut; şi-acum eşti privegheat, Isuse.

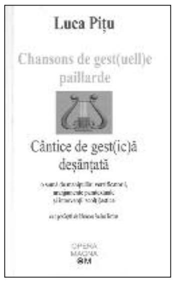
Şi, uite, braţele, ţi-s frânte,-acum,
dar nu, iubitule,-n strânsoarea mea.
Ţi-e inima a tuturor, ~ şi cum
mi-aş fi dorit să fie doar a mea!

Eşti ostenit şi gura-ţi n-are, aspră,
de grijă alei mele, cum să-i poarte.
Vreo oră, baremi, va fi fost a noastră?
Ce straniu,-acum, ne-mpreunăm în moarte!

Traducere - **Şerban FOARTZĂ**

Ioan F. POP, ***Marginalii la o absență***, Editura *Galaxia Gutenberg,* Târgu Lăpuș, 2012

Luca PIȚU, ***Cântice de gest(ic)ă deșănțată***, Editura *Opera Magna,* Iași, 2014

Nicolae SÂRBU, ***Piscina cu pioneze stradivarius***, Editura *Brumar,* Timişoara, 2013

Ion LAZU, ***Vreme închisă***, Editura *Europress,* București, 2012

Lucian GRUIA ***Lucian Blaga. Universul clepsidră...***, Editura *Princeps Edit,* Iași, 2012

Aura CHRISTI, ***Tragicul visător***, Editura *Ideea Europeană,* București, 2013

Lucian GRUIA, ***Mitul lui Narcis. Studii și cronici literare,*** Editura *Limes,* Florești-Cluj, f.a.

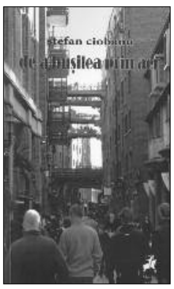
Aura CHRISTI, ***Grădini austere***, Editura *Ideea Europeană,* București, 2010

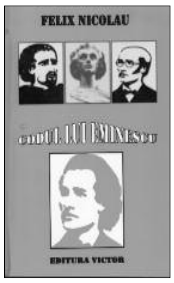
Lucian GRUIA, ***Comentarii la exegeza brâncușiană***, Editura *Princeps Edit,* Iași, 2012

Marin IONIȚĂ, ***Mireasa neagră***, Editura *Tiparg,* Pitești, 2014

Ştefan CIOBANU, ***De-a bușilea prin aer***, Editura *Tracus Arte,* Bucureşti, 2013

Felix NICOLAU, ***Codul lui Eminescu***, Editura *Victor,* București, 2010

Cursivitate, autenticitate şi fler epic

Critica scriitorilor e îndeobşte una afectivă. Dar când se scrie enorm şi se citeşte infim, când scriitorul care eşti, are vechi state de redactor şi editor, simţi nevoia de a face puţină ordine în aglomerarea de cărţi, de autori, de edituri, în ideea unei orientări a lecturilor consumatorului.

Prozele **Loredanei Dalian**, multipremiată la diverse festivaluri sau concursuri, mi-au trezit interesul prin tonul propriu, stilul „blitz" şi o limbă română impecabilă. **Aceeaşi lună peste sat** (Editura REMUS, Cluj-Napoca, 2010, cu un *„Cuvânt de însoţire"* aparţinând criticului Adrian Dinu Rachieru) conţine 17 povestiri, nu întinse ca spaţiu şi respiraţie, dar cu o profunzime care le compensează scurtimea. Le-aş numi „proze de atmosferă", pentru convertirea peisajului la un fapt de viaţă. Autoarea se foloseşte de acel „pact" al peisajului natural cu psihologia comunităţii umane ce-l locuieşte, relevând nu armonia, ci relaţia antonimică dintre cosmos şi uman, dintre trup şi suflet. Chiar proza care dă titlul volumului e edificatoare în acest sens: *„Doar cimitirul însoţeşte singurătatea puţinilor bătrâni rămaşi, străjuind măreţ de pe deal. Crucile veghează liniştea celor tăcuţi, băieţi şi fete cândva, înlănţuiţi în horă. Nici horă, nici lăutari nu mai sunt. Doar porţile se vaită, amintind vioara. În colbul din stradă copiii nu se mai joacă, lunca tânjeşte după chiotele lor./ .../ Luna-şi face loc timid printre doi nori, arătându-se plină. Aceeaşi lună peste sat.*"

Dar „pactul" poate fi şi invers: timpul convertit în vârsta personajelor, pentru a descrie comportamentul generaţiilor. Dialogul bunică/nepoată din proza „Prima zi de şcoală" demonstrează preţul bunăstării pe dinafară, în detrimentul celei lăuntrice: „*- Voi ce-nvăţaţi acum la şcoală? - De toate. - Îhîmmm. De-aia sunteţi aşa deştepţi şi lumea merge din rău în mai rău. Râde cu ochii la pantofii înşiraţi pe hol: - Da' bine, barem, că ne-am încălţat! Va să zică... s'tem mai încălţaţi ca-nainte...*"

Deşi mici ca întindere, cantitatea de viaţă ce o conţin, face din aceste povestiri pagini interesante, dezvăluind printr-un fulger de idee intuiţia vie a autoarei, care ghiceşte în materia aglomerată de gesturi şi atitudini tocmai pe acelea care definesc structural personajul/ele.

Chimistă de profesie, Loredana Dalian stăpâneşte dozajele unei bune naraţiuni, „reacţiile" şi „încatenările". Are chiar o „reţetă" simplă, dar eficientă. Se ia un fapt banal pentru cei incapabili să vadă, şi, miraculos, acesta îi spune lucruri esenţiale despre sine, despre lume, despre viaţă: „*Mă uit în oglindă. Sunt urâtă, cu toate smacurile de pe faţă. Singura cosmeticală care dă rezultate e fericirea. Mă bucur că sunt urâtă. Mă urâţesc şi mai tare, întinzându-mi boielile pe ochi. Aşa! Frumuseţea, inteligenţa, talentul şi toate calităţile omului sunt bune la nimic, câtă vreme nu te ajută să dobândeşti puţinul pe care-l ceri de la viaţă./.../ Privesc cu plăcere firul cum se duce până jos. Nu mi se pare suficient. Îi destram definitiv (ciorapii) şi-i arunc la coş. Totul se destramă. Iau hotărâri eroice pe care le voi uita a doua zi./.../ Să nu fii tristă. Nu sunt. Când ţi se prăbuşeşte o lume, cum să fii tristă?*" („Halucinaţii").

Întâmplările sunt naturale, iar punerea lor pe tapet nu înseamnă deloc o fotografiere simplă, ci viaţă reieşită firesc din amănuntul relaţiilor interpersonale. Oralitatea, ca mod de exprimare, conferă autenticitate şi vioiciune. Iată o expunere de gânduri: „*Uite-o! Hai, gâză mică, treci strada, aşază-mi-te alături, apoi supune-te ritualului de secole al tuturor femeilor îndrăgostite de cine nu trebuie! Nu spun că nu-mi eşti dragă! Dar ai face bine să te aşezi singurică în raft, înainte ca eu să mă hotărăsc să-ţi fac asta.*" („Sens unic").

O atenţie deosebită este dată relaţiei masculin/feminin, ca în mai toată literatura scrisă de femei, din dorinţa de desluşire a propriilor trăiri în dependenţa atitudinală faţă de sexul tare, în experimentul amar şi fără împlinire al solitudinii („Sens unic", „Domnişoară de onoare", „Miss Univers", „Îmbrăţişări pentru Florentina"). Femininul iese păgubit prin naivitate, sinceritate, generozitate, dar şi victorios prin pendularea între simplitate şi complexitate, persuasivitate, reflexivitate. Autoarea, în calitate de personaj (povestiri scrise la persoana întâi) sau creatoare de alte personaje feminine, insistă pe nefericirea de a nu fi iubită, preţuită, admirată, face crize de narcisism, dar în care, pentru a reveni la normal, se autopersiflează. Ironia este antidotul care o salvează de căderea în derizoriu.

Cum Loredana Dalian este şi poetă, povestirile ei devoalează uneori o percepţie liricizantă a lumii, accentul poematic al unor schiţe surprinzând un delicat braconaj în apele prozei: „*Se învârt fără rost, ducând cu ei libertatea, aducând pustiul. Şoaptele bunilor îmi foşnesc la ureche a jale, a tristeţe fără leac. Mergând înainte ciulinii ca viaţa, rar poposesc, preţ de o respiraţie. Şi iar duşi de vânt spre cele lumi. Încotro? Încotro ei? Noi încotro?*" („Ciulini"). Floarea ciulinului este emblematică, ea se află şi pe blogul autoarei, în chip de „portret". Ţepoşenie şi apărare faţă de intruşi, acceptarea de pământ sălbatic şi arid pentru a creşte, dar catifea şi parfum într-o floare nesperată, mov (culoare simbolizând, conform testului psihologic al lui Luscher, sensibilitate, tendinţa spre identificare cu sinele, spre unificarea impulsurilor, dorinţa de a oferi satisfacţie, fascinaţie).

Deşi aparţinând unei lumi mărunte, personajele cărţii „Aceeaşi lună peste sat" sunt mai mult orăşeni, trăind la o tensiune înaltă, fie clipa prezentă, fie rememorând viaţa trecută. De aici şi dramatismul multora dintre situaţii. Proza „Dincolo de timp" *Azilul* (1) constituie un preambul pentru un ciclu aparte, care s-ar putea numi chiar „Azilul". Personajele „fişate" în „Generalul", „Figurantul", „Ceasornicarul", „Mariţa" sunt grăitoare în privinţa artei portretului, folosind două stiluri cursiv împletie: cel reportericesc şi cel narativ, propriu-zis.

Timpul şi spaţiul trăirii sunt puse cu succes în slujba timpului şi spaţiului povestirii. Limba naraţiunii e solidară cu personajele ei, corectă gramatical şi impecabilă în concordanţa timpurilor verbale.

Aş fi bucuroasă ca într-o viitoare carte, Loredana Dalian să aibă o optică scriitoricească mai ordonată ideatic şi să insiste pe proza de confesiune, pentru că e un fin psiholog, are cursivitate, autenticitate şi fler epic.

Passionaria STOICESCU

Bucureşti, 27 februarie 2014

Litere

Fereastra

Această pagină are un nume: Ana

În răstimpul meu de linişte, duminica, sub fâşiile subţiri ale luminii filtrate prin vitralii, pâlpâie argintiu chipul unei făpturi căreia nimeni şi nimic nu-i tulbură seninătatea. Când intru în biserică şi mă îndrept către absida dinspre miazănoapte, o zăresc rezemată de braţul stranei, învăluită într-o aură de blândeţe. Îi ating mâinile de bumbac, moi şi calde. Tresare, apoi rosteşte cea mai adevărată şi mai cuprinzătoare urare creştină: *Dumnezeu să vă mântuiască familia!* Sfioasă, îşi înfrână elanul şi continuă să rămână ca o statuie, nemişcată, într-un fir de lumină.

Îmi caut locul şi de acolo o privesc ca pe-o *maică* însorită de linişte. Când tace, omul este mai frumos ca oricând. Tanti Ana priveşte cu veneraţie sfinţii de-alături – Sfântul Mare Mucenic Haralambie şi Sfântul Atanasie –, aşa cum, poate, a fost învăţată să-i privească din copilărie, când citea despre păstori şi pruncul Iisus. Îngenunchează lângă piciorul stranei şi ascultă, neclintită, Evanghelia. Odată cu ea, parcă întreaga omenire ascultă, neclintită, Evanghelia.

Un ceas mai târziu, tanti Ana se strecoară prin mulţimea de credincioşi, agilă şi iute ca o copilă, şi apare cu o imensă tipsie. Ceva dulce şi bun, sfinţit după slujbă. Sunt bucate pentru comuniune, oferite din inima ei cumsecade, de fiecare dată parcă pe neaşteptate, deşi, după calendarul tuturor sfinţilor, *mama* Ana nu ocoleşte nicio sărbătoare. Ceva din sufletul casei sale îi sublimează prinoasele. Gogoşi, cozonac, colaci şi colivă, biscuiţi şi bucăţele transparente de rahat – cu gustul lor bun, cel de demult – mărturisesc despre nopţile ei lipsite de somn şi despre uşurinţa cu care dăruieşte, din puterea celor 86 de ani, celor slabi şi confuzi, celor care, aceste sfinte deprinderi, le par străine şi grele.

În copca ei de lumină, tanti Ana ne priveşte cu înţelegere, recunoscătoare că toate sunt aşa cum le-a lăsat Dumnezeu.

Ca şi cum ne-ar unge pe frunte...

Liliana RUS

C. BUICIUC; R.V. GIORGIONI, ***Năvodul cuvintelor***, Editura *Marineasa,* Timişoara, 2012

Dinu GRIGORESCU, ***Rezervația dramaturgilor...***, Editura *Ghepardul,* București, 2013

Alexandru Șerban BUCESCU, ***Bric-a-brac***, Editura *Argeș Press* Pitești, 2013

Amour gaspillé

Je glisse dans le pays bleu du tango,
Effeuille un nuage ivre de tendresse,
Gaspille sème parsème le lilas des Indes
Fleurit à la blancheur de mes bras…
J'abandonne la pléthore
de mousseline mauve
Aux regardes augustes de mes seins
Qui font résonner les dalles
De la nuit printanière
Au silence princier
Parisien.

Je laisse courir mes chevilles
À la rencontre du baiser
D'un archiduc.

Marilena LICĂ MAŞALA

Paris, le 1er avril 2014

Caietele Tristan Tzara. În toate limbile, dar nu şi în limba română…

Vasile Robciuc, cercetător pasionat al mişcării DADA, coordonează de câţiva ani **Caietele Tristan Tzara**, „publicaţie internaţională pentru studiul avangardelor contemporane"*, după cum titrează chiar coperta şi pagina de gardă.

Editarea *Caietelor* începe în anul 1998 şi ajunge în anul 2013 la tomul 3&4. De pildă, în ediţia bilingvă (franceză-română) din anul 2007 a *Caietelor* apar *Opere teatrale*, autor Tristan Tzara, texte stabilite de Henri Béhar şi traduse în româneşte de Vasile Robciuc. Întâlnim aici operele dramatice ale lui Tzara – *Prima aventură celestă a domnului Antipyrin, A doua aventură celestă a domnului Antipyrin, Inimă de Gaz, Batista de nori, Cap sau pajură, Faust, Fuga* –, articole referitoare la aceste opere, un tablou al datelor şi locurilor în care piesele lui Tzara au fost jucate şi, în fine, bibliografia lui Tzara întocmită de Robciuc, numită *Cronologie*.

În anul 2010 este editat tomul I al *Caietelor Tristan Tzara*, iar în anul 2013 apare tomul 3&4 al *Caietelor*, ambele la Editura Babel, Bacău, coordonate de Vasile Robciuc. Toată seria *Caietelor Tristan Tzara* este finanţată de Primăria Moineşti, care înlesneşte în acest chip un gest cultural de ţinută.

Tomul I conţine articole semnate de 135 de autori din „toată lumea", iar tomul 3&4 cuprinde 71 de articole, cu toate dedicate avangardei dadaiste. Volumele, format A4, de 678 pagini, respectiv 998 pagini, cartonate şi parţial ilustrate, sunt realizări tipografice impresionante.

Capitolele *Avangarda şi avatarurile sale, Dada şi etapa românească, Dadaism, suprarealism şi alte* isme*, Sub semnul avangardei contemporane, Avangarda şi aventurile modernităţii, În proximitatea avangardei, Creaţii poetice pentru „Caietele Tristan Tzara", Spiritul Dada şi teatrul contemporan* se regăsesc în ambele volume, iar în ele sunt inserate articolele, de astă dată diferite, ale autorilor.

Cele aproximativ 270 de articole publicate în cele două volume sunt scrise în limbile franceză, engleză, italiană, spaniolă, rusă. Numai limba română, în afara câtorva lămuriri care numără 20 de fraze şi un articol tradus, semnat de Henri Bèhar, lipseşte din *Caiete*. Înţeleg astfel că cele două *Caiete Tristan Tzara* sunt pentru export… şi că un român pasionat de avangardă care ar dori să citească aceste caiete ar trebui să cunoască toate cele cinci limbi – franceza, engleza, italiana, spaniola şi rusa… Un adevărat poliglot!

Apariţia *şi* în limba română a tomurilor coordonate de Vasile Robciuc ar fi fără nicio îndoială de bun augur – ne-am putea face şi noi o idee mai clară asupra modului în care văd străinii avangarda Dada şi opera moineşteanului Tristan Tzara, pe numele său de familie Samuel Rosenstock, unul dintre fondatorii lui Dada. Şi ar stimula fără îndoială cercetarea românească în domeniu.

C.L.

* *Caietele Tristan Tzara* este publicaţia „Societăţii Cultural-Literare Tristan Tzara", înfiinţată la Moineşti în noiembrie 1991, de către Vasile Robciuc. Printre membrii de onoare ai Societăţii despre care vorbim se numără, între alţii, Henri Bèhar, Michel Sanouillet, Alain Bosquet, Eddie Breuil, Marc Dachy, Sèrge Fauchereau, Jean Claude George, Claudine Helf, Cristophe Tzara, fiul scriitorului (Franţa); Claudine Bertrand, André Gervais (Canada); Stephen C. Foster (S.U.A); Ingo Glass (Germania); Fumi Tsukahara (Japonia); Yehudi Menuhin (Anglia); Peter K. Wehrli (Elveţia); Jeronimo Moscardo (Brazilia); Adrian Pic (Spania); Arturo Schwarz, Roman Vlad (Italia); Heirich Stiehler (Austria), Radu Bogdan, Constantin Ciopraga, Alexandru Husar, David Ohanesian, Sabin Pautza, Alexandru Piru, Ion Pop, Vasile Spătărelu, Cornel Ţăranu.

„Societatea Cultural-Literară Tristan Tzara" a organizat colocvii şi simpozioane naţionale – *Dimensiunea Tristan Tzara* (1991), *Ştefan Luchian* (1992), *George Enescu* (1993), *Pic Adrian* (2003), *Alexandru Sever* (2004) – şi a ridicat un impresionant Monument DADA, înalt de aproximativ 10 metri, operă a artistului Ingo Glass (1996, coordonator de proiect Vasile Robciuc).

Apocalipsa după Mocenco

Gavril Mocenco, pictorul Meditației, al Experimentului și-al Revelației, așa cum stă scris pe pagina de gardă a albumului bilingv, român-englez, realizat cu sprijinul INCAS București, expune în premieră absolută la Pitești, pe simezele Bibliotecii Județene Argeș.

Fiul unui pescar aventuros, care se înalță, însă, prea curând la cele veșnice, Gavril Mocenco descoperă încă din prima copilărie poveștile crude și misterioase ale mării.

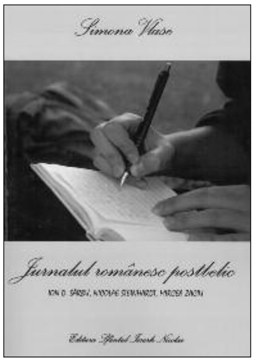
Așa se face că, în lucrările sale, apa va juca un rol central. Compozițiile care surprind frumusețea abisală a peisajului marin sunt diverse. Atmosfera rămâne totuși aceeași – încercănată, cu orizontul frânt, trăind din vibrația detaliului și-a implacabilului ascuns în spatele poveștii cu corăbii, stânci și femei cu umerii căzuți de-atâta așteptare. Așteptarea a ceva ce nu acceptă că au pierdut și că nu se mai întoarce. Se poate ca pictorul să fi proiectat – fără să vrea, dar cât de delicat brodat, cât de sensibil țesut portretul dantelei – imaginea Mamei peste toate întrebările sale fără răspuns.

La vârsta de 12 ani, orfanul de tată rămâne și fără mamă. Este crescut de surorile mai mari, la Constanța, unde trece prin Școala Profesională de Construcții, apoi prin Școala Populară de Artă, sfârșind prin a fi remarcat de Alexandru Ciucurencu. „Ești făcut să fii pictor!” – se pronunță răspicat maestrul. Gavril Mocenco urmează, la îndemnul acestuia, Artele Plastice la Iași și la București.

Expoziția de la Biblioteca Județeană Argeș te uluiește, de oriunde-ai începe să privești. Lumea căreia îi dă viață se dezgolește în cel puțin două dimensiuni – cea dintâi, cea neliniștitoare, pulsează într-o lumină palid-cenușie, care anulează identitatea. Corpurile hieratice nu zvâcnesc, nu cheamă, nu au nici măcar ecou. Au doar formă, o formă care își găsește echivalentul în formula gasteropodă, în structura de moluscă, în condiția de făptură subacvatică, însoțitor permanent al trupului asexuat din compozițiile lui Gavril Mocenco. Ritualuri de inițiere frizând magia, deși nimeni nu poate spune exact ce este magia, posturi care stârnesc în nervul ființei incantația apar în lucrările lui Gavril Mocenco în mod repetat. Lumea a devenit altceva. Lumea pe care o știm a murit. Urmează să se nască un copil cu semne și puteri, scrise apăsat în toate cele vizibile. Sunteți pregătiți să-l primiți? Sunteți pregătiți să fiți lumea de mâine? Cred că acesta este mesajul taciturnului care nu îndrăznește să vă privească în ochi. Se numește GAVRIL MOCENCO.

Denisa POPESCU MARTIN

O incursiune într-un gen dificil – jurnalul

O susţinută prezenţă pe piaţa literară a prozei memorialistice, cunoscută mai bine sub numele de *jurnal*, care a pus pe masa cititorului român lucrările unor scriitori români şi străini destul de cunoscuţi, i-a făcut pe critici să-şi îndrepte atenţia asupra acestui gen literar de graniţă şi să încerce fixarea lui conceptuală. În acest sens, putem semnala cercetarea *Cărţile crude*, subintitulată „Jurnalul intim şi sinuciderea”, autor Mircea Mihăieş, şi amplul studiu al lui Eugen Simion *Ficţiunea jurnalului intim*, editat în trei volume (Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 2001).

Tânăra **Simona Vlase** îşi face, recent, temă de studiu din proza memorialistică şi editează volumul **Jurnalul românesc postbelic. Ion D. Sârbu, Nicolae Steinhardt, Mircea Zaciu**. (Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2014), încercând pe de o parte să surprindă fiinţa jurnalului (primul capitol) şi să facă o analiză „de caz” pe trei lucrări ale genului: *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, de Ion D. Sârbu, *Jurnalul fericirii*, de Nicolae Steinhardt, şi *Jurnal*, semnat de Mircea Zaciu (următoarele trei capitole ale cărţii).

Simona Vlase plasează jurnalul în „zona incertă” dintre literatura de ficţiune (poezia, proza scurtă, romanul etc.) şi textele (literatura?) de întrebuinţare (reclama, sloganul publicitar etc.), urmând în acest fel categorisirile moderne ale literaturii, operate de către criticii care s-au văzut nevoiţi să ofere o căsuţă „de gen” acestei „noi” apariţii textuale. Zona incertă dintre cele două lumi textuale a primit numele de „literatură de frontieră şi a produs specii hibride, cum ar fi jurnalul, memoriile sau scrisorile literare”, ne asigură, pe mâna specialiştilor, Simona Vlase. Desigur, aici nu se discută îndreptăţirea specific literară a jurnalului, dar de vreme ce el a fost recunoscut ca gen literar, caracterul literar pare să fie implicit.

Dar să revin la „definiţiile” care încearcă să prindă fiinţa jurnalului. Iată una dintre ele: „Jurnalele sunt scrise de obicei fie din nevoia unei clarificări interioare, fie pentru a «purga» cine ştie ce complexe şi inhibiţii, fie ca încercare de sustragere din singurătate. Avem de-a face cu un document confesiv fără finalitate literară, iniţial nedestinat publicării”.

Caracterul confesiv, de relatare a vieţii parcurse de autor, pe care îl atribuim (şi recomandăm) jurnalului este barat uneori de lipsa de libertate, de vreme ce respectivul narator, care scrie sub tutela regimurilor opresive, *nu* are libertatea de a trata despre „adevărul vieţii” trăite şi de a-l transmite pe acesta publicului, fapt remarcat de autoare. Există, aşadar, o cenzură exterioară care limitează însăşi *condiţia* jurnalului.

Dar s-ar putea ca autorul să pactizeze foarte bine cu regimul opresiv şi să scrie jurnalul pe care acesta chiar şi-l doreşte, care îl slujeşte, în sensul că îi popularizează ideologia. Iată un jurnal împlinit… Şi care nu este atacat în fiinţa lui.

Apoi, mai există o specie de jurnal care, scris declamatoriu şi patriotard în regimul totalitar, este cosmetizat astăzi, în democratură, când fidelitatea roşie nu mai dă bine în peisajul postrevoluţionar. Acestor „jurnalieri” le pute astăzi tot laptele supt cu şapte guri pe vremuri de la vaca comunistă. Aşa mă gândesc, de pildă, la jurnalul Ninei Cassian. Şi dacă politichia s-ar întoarce la flacăra roşie, jurnalul trecut adaptat la vremurile democrate ar suferi, din nou, modificări importante…

Remarc cu această ocazie poziţia pe care o adoptă autoarea: aceea de comunicare atentă şi detaşată a unei problematici literare. Iată o prudenţă care o fereşte de „păcatul” unei opţiuni, a unei implicări critice. În mare, citim o lucrare bine condusă ideatic şi inteligent pusă în pagină – este cartea de debut a Simonei Vlase.

V. DIACONU

S-au întâmplat la Centrul Cultural Piteşti, în luna mai

■ Simpozionul „Securitatea naţională şi internaţională - factori de stabilitate şi evoluţie economică”. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre „Basarab I”, 5 mai 2014. Coordonator: referent Marius Chiva.

■ Medalionul literar Daniela Zeca Buzura, susţinut de poeta Denisa Popescu, 6 mai. Coordonator: Carmen Elena Dumitrache.

■ Spectacol literar-muzical prilejuit de Ziua Europei, susţinut de Grupul Folk „P620”, Ansamblul de Copii „Zavaidoc” şi artistul Robert Chelmuş. Organizator: Centrul Cultural Piteşti, 9 mai 2014. Coordonator: cantautorul Tiberiu Hărăguş.

■ Medalionul „Cornel Chiriac ... in memoriam”, 9 mai. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Filarmonica Piteşti. Coordonator: manager Filarmonica Piteşti, Jean Dumitraşcu.

■ Clubul Cafeneaua literară, 13 mai 2014. Coordonator: directorul revistei *Cafeneaua literară*, Virgil Diaconu.

■ Lansarea volumului de proză „Povestiri aproape fantastice”, autor scriitorul Nicolae Radu, 15 mai. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia literară „Liviu Rebreanu”. Coordonator: prof. Allora Albulescu Şerp.

■ Concursul Naţional de Dans Sportiv „Dansul Florilor”, ediţia a XXVI – a, 17-18 mai. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Clubul „Total Dance”. Coordonatori: coregrafii Corina şi Alfred Schieb.

■ Spectacol de folclor. Organizator: Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti, 18 mai 2014. Coordonator: Carmen Elena Dumitrache.

■ Lansarea revistei-document *Restituiri*, nr. 6 (32/2014), 19 mai 2014. Organizator: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu”. Coordonator: redactor-şef revista „Restituiri”, Marius Chiva.

■ Festivalul Multietnic. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, Comunitatea Elenă din Piteşti şi Alianţa Franceză din Piteşti, 20 mai 2014. Coordonator: prof. de canto popular, Valentin Grigorescu.

■ Spectacolul de muzică tânără „Carnavalul Tinereţii”, 21 mai 2014. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: cantautorul Tiberiu Hărăguş.

■ Lansarea volumului de proză „Mireasa neagră”, autor Marin Ioniţă, 22 mai. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Piteşti.

■ Premiile revistei „Argeş”, 23 mai 2014. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Piteşti.

■ Şezătoarea literară „Carpatica”, 27 mai 2014. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Liga Scriitorilor din România şi de Expresie Română de Pretutindeni.

■ Lectură publică. Invitat poetul Ilie Dobre, 29 mai 2014. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Inspectoratul Şcolar Judeţean Argeş.

■ Lansarea Buletinului simpozionului „Mircea Eliade şi mitul eternei reîntoarceri”, ediţia a VII-a, 25 martie 2014, 30 mai 2014. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia Culturală „Prietenii lui Eliade”. Coordonator: poeta Mona Vâlceanu.

■ APARIŢII EDITORIALE: Revista lunară de literatură *Cafeneaua literară* (nr. 5/2014), Revista lunară de cultură *Argeş* (nr.5 /2014), publicaţia lunară *Informaţia piteştenilor* (nr. 5 /2014), Revista-document *Restituiri* (nr. 6/32/2014).

Memento mori

Medalionul Societăţii Culturale **Junimea ‘90** (realizat în aprilie 1998 în spaţiul junimist de la Muzeul „Vasile Pogor”) pierde încă un „medaliat” inspirat...

Statornic prieten al muzeelor literare ieşene, colaborator al revistei kogălnicene „Dacia literară”, **Mircea POPOVICI** (n. 21 aprilie 1923, m. 31 martie 2014), a fost, pentru Iaşii postbelici (şi nu numai) pildă de rezistenţă prin cultură. Debutat în 1944 de revista *Kalende*, premiat cu Premiul Fundaţiilor Regale, autorul „Izobarelor” a fost şi un devotat spirit dedicat prieteniei (coleg de Liceu Militar ieşean interbelic cu Adrian Marino şi Mircea C. Carp).

Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească în Biblioteca eternă!

Redacţia revistei „Dacia literară”

Muzica

Dublă ipostază

Sugeram mai an să și dirijeze. Omu’ s-a gândit și a socotit pân’ și-a însușit propunerea mea. Acu’ revenind nu doar ca solist. Ci și la pupitru (pianu’ fiind și așa ceva). Mai limpede spus, pe clape-a zburdat și a dirijat de ne-a încântat și-am aplaudat lung și apăsat. S-a oprit la Mozart, a luat trei concerte, le-a lucrat cu trupa și le-a oferit în chip nimerit sălii în extaz. Aci, la Pitești debutând ferice într-o ipostază de real efect. Pentru cariera sa în viitor. Astfel, mai bogată, dublu-nnobilată și mai expresivă. Mai convingătoare și cuceritoare pentru un muzician cu resurse varii și interesante. Precum Horia Mihail, despre care scriu, și azi meritat. Strașnic pianist, dar și dirijor, clar promițător. Mult pe gustu’ meu și iubit mereu pentru arta lui. Plină de trăire și de dăruire. Și cu strălucire, rodnică-mplinire…

Adrian SIMEANU

Teatru

Comedia Adrianei

Adriana-i mama. Una din popor, la peste cincizeci. E o văduvioară nurlie, sprințară. Cam iute de gură, labilă un pic, totuși voluntară. Și, culmea, studentă la psihologie...

Andrei este fiul. Și el ciudățel, ca și Gabriel. Fratele, cu care când se potrivește, când se ciondănește. Bărbați amândoi...

Adrian, coleg și iubit al mamei. Invitat la ea, deși zugrăvea. Căci aniversa. Nu prea agreat la un moment dat, da', până la urmă, totuși, acceptat. De cei „copilași” nițel cam poznași. Familia vivat, crescat, floreat!

Viața, altfel spus, a atâtor oameni din ziua de azi. Pe plai mioritic, nu mă îndoiesc. Pusă-n replici d-alea nepretențioase, ci obișnuite și ades haioase. Le rostesc firesc Andreas Petrescu și Gabriel Fătu. În casă la mamă în al cărei rol joacă nimerit, dezinvolt, în vervă, Adi Trandafir. Încă senzuală și neobosită, este o actriță de mulți îndrăgită. Alături, pe scenă, partener fiindu-i Adi Păduraru. Cândva admirat, în filmele de tinerețe cu liceenii și Isoscel. Echipă-nchegată și avântată. De Gelu Colceag pe măsură-ndrumată. Comedie, cert, din a' noastre vremi. Ca să facem haz, uitând dă necaz. Ceea ce zic eu că s-a întâmplat. Cel puțin aci, la noi, în Pitești. Unde cei numiți, de la București, de curând jucară o comedioară. „Mă mut la…tata?” se cheamă și despre ea pe foaie-așternui cât mă pricepui. Bucuros, firește, că o revăzui pe fata din Bascov ageră pregnant. Acuma, artist cu o carieră de necontestat. Adriana Trandafir, mamă și în viața-i, împlinită cred…

Adrian SIMEANU

Nicolae OPRIȘAN, ***Arta incendiului***, Editura *Tracus Arte,* București, 2013

T. S. Eliot

Rânduri pentru o pisică persană

Păsări cântă-n aer clar
Verzii ierbi din Russel Square.
Sub copaci nu-i e uşor
Minţii leneşe, e-un dor
De ochi vii de urs din pluş.
Nu e grija-i de-ajutor.
Când în piept dureri se-opresc?
Când un scaun rupt primesc?
Mai aştept o zi de vară?
Timpul când va curge afară?

Rânduri pentru un căţeluş

Un copac în câmp deschis
Strâmb, uscat, copac proscris.
În cer crunt, din verde nor
Al naturii plâns sonor -
Tremur, murmur nesfârşit.
Cuţul mic e-asigurat,
Cald sub pled de in curat,
Totuşi, câmpu-i maculat,
Pomul e uscat, chircit.
Căţeluşi, motani de-alin,
Mâţe dulci, dulăi devin
Praf al morţii-n sfânt cămin.
Cuţul mic l-adorm uşor
Chiar pe braţu-mi, un odor
Dus în somnul nesfârşit.

Versiune în limba română –
Florin DOCHIA

Nicolae OPRIȘAN, ***Reguli despre nesfârșit***, Editura *Tracus Arte,* București, 2012

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti
Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Redactori: Nicolae EREMIA
Gheorghe FRANGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Liliana RUS

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1, sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013, Piteşti
Tel.: 0248/216348, 219976
Fax: 0248/210068

e-mail:
cafeneaua_literara2003@yahoo.com
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256, Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacției.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

Revista poate fi găsită la chioşcul Muzeului Literaturii Române, Bucureşti.

Tiparul executat la S.C. Tiparg S.A., tel.: 0248/221.348, e-mail: office@tiparg.ro.

Simfonia lalelelor, Piteşti, 2014. Mihai Oprescu, prefectul judeţului Argeş, Tudor Pendiuc, primarul municipiului Piteşti, şi Liviu Dragnea, vicepremier.

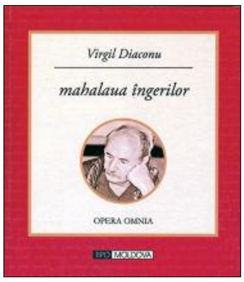
Colocviul anual al Secţiei de Critică, Eseistică şi Istorie Literară a Uniunii Scriitorilor din România - „Gustul criticii – gustul publicului”, Bucureşti, 26 aprilie 2014. Vasile Spiridon, Ion Simuţ, Adrian Romilă, Mircea Coloşenco, Virgil Diaconu, Ion Bogdan Lefter, Emil Lungeanu.

Diana CARAGIU, ***Respiră cu mine***, Editura *Vinea,* Bucureşti, 2014

Florin CARAGIU, ***Omul cu două inimi***, Editura *Vinea,* Bucureşti, 2014

Virgil DIACONU, ***Mahalaua îngerilor***, Editura *TipoMoldova,* Iaşi, 2011

Cafeneaua literară este membră **APLER** şi **ARPE**.

Vizitaţi Cafeneaua literară la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro